

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

Könyvnyomdák Budapesten.

I. kerület (Vár).

M. kir. Államnyomda
Nándor-tér 1.
M. kir. tud. Egyetemi ny.
Iskola-tér 3.

II. kerület (Viziváros).

Bagó M. és Fia
Pony-túca 4.
Goldberger Ignác
Fő-utca 23.
Heisler Jaroslav
Várkert-rakpart 1.
Ilauszky József
Bomba-tér 4.
Keller Dániel
Attila-utca 63.
Müller K. (Münster K.)
Albrecht-út 3—5.

III. kerület (Ó-Buda).

Bartalits Imre
Remete-hegy.
Bichler I.
Kiskorona-utca 15.
Wimmer Márton
Serfőző-utca 10.

IV. kerület (Belváros).

Barcza József
Váci-utca 66.
Buschmann Ferencz
Koronaherceg-utca 8.
Franklin-Társulat magy.
irod. int. és könyvny.
Egyetem-utca 4. és
Vármege-utca 11—13.
Goszler Gyula
Aranykéz-utca 1.
Hunyadi Mátyás ny.
Zöldfa-utca 43.
Langer Ede és Fia
Zsibáros-utca 1.
Luszt Sándor
Váci-utca 44.
M. kir. posta- és táv. ny.
Főposta-épület.
Mercur kő- és könyvny.
Királyi Pál-utca 9.
Nagy Sándor
Papnövelde-utca 8.
Id. Poldini Ede és Társa
Irányi-utca 1.
Quittner József
Károly-körút, központi
városház.
Róth József
Ujvilág-utca 6.
Singer Lipót
Károly-körút 24.
Súcz Dávid
Fővám-tér 5.
Székesfővárosi házi ny.
Központi városház.
Ullmann József
Régi posta-utca 4.
Varga Andre és Neje
Váci-utca 81.
Várnai Fülöp
Régi posta-utca 3.
Victoria-nyomda
Váci-utca 37.

Wodianer F. és Fiai
Sarkantyús-utca 3.

V. kerület (Lipótváros).

Bendiner A.
Arany János-utca 18.
Budapesti h. é. v. nyomd.
Lipót-körút 22.
Czettel és Deutsch
Bálvány-utca 12.
Farkas Lajos és Jakab
Nádor-utca 19.
Hamburger és Birckholz
Csáky-utca 13.
Hermes könyvny. r.-t.
Báró Atzél-utca 2.
Hungária-könyvnyomda
Váci-körút 34.
Juhász és Haas
Tükör-utca 5.
Kálmán M. és Társa
Vadász-utca 32.
Kanitz C. és Fiai
Vadász-utca 26.
Károlyi György
Kálmán-utca 5.
ifj. Kellner Ernő
Csáky-utca 9.
Kertész József
Mária Valéria-utca 11.
Kollmann Fülöp
Arany János-utca 34.
Krausz Lajos
Váci-körút 20.
Krausz S. és T.
Zoltán-utca 11.
Légrády Testvérek
Váci-körút 78.
Lengyel Lipót
Vadász-utca 35.a.
Lőw Ede
Váci-körút 80.
Magyar Hirlap nyomd.
Honvéd-utca 10.
Márkus Samu
Báthory-utca 20.
M. k. postatakarékp. ny.
Hold-utca 4.
Pallas irod. és nyomd. r.-t.
Kálmán-utca 2.
**Pesti Könyvnyomda-
Részvénytársaság**
Hold-utca 7.
Pesti Lloyd-társulat ny.
Dorothy-utca 14.
Pollák Elkán
Nagykorona-utca 21.
Pollák M. Miksa és Tsa
Bálvány-utca 21.
Schlesinger és Kállai
Bálvány-utca 18.
Thália-nyomda
Csáky-utca 2/b.
Vincze és Bartók
Bálvány-utca 15.

VI. kerület (Terézváros).

Baross-nyomda
Uj-utca 6.

Beer E. és Társa
Aradi-utca 8.
Berkovits János
Teréz-körút 40—42.
Brózsza Ottó
Váci-körút 17.
Ehrnstein Mór
Laudon-utca 4.
Engel S. Zsigmond
Vörösmarty-utca 56.
Európa, irod. és ny. r.-t.
Ó-utca 12.
Fővárosi nyomda stb. r.-t.
Podmaniczky-utca 39.

Fried és Krakauer
Dalszínház-utca 10.
Friedmann Á.
Gyár-utca 54.
Fuchs Samu és Társa
Podmaniczky-utca 27.

Gergely Miksa
Váci-körút 19.

Glückselig M.
Hunyady-tér 7.

Goldschmidt Lipót
Révay-utca 6.

Gross és Grünhut
Gyár-utca 32.

Herrman Ignác
Szerecsen-utca 20.

Hornyánszky Viktor
cs. és kir. udv. könyvny.
Aradi-utca 14.

Kápolnai Adolf
Teréz-körút 5.

Kassino Jakab
Király-utca 26.

Kaufmann és Vojtitz
Vörösmarty-utca 52.

Korvin Testvérek
Révay-utca 14.

Kunoss Vilmos és Fia
Teréz-körút 38.

Löbl Dávid és Fia
Andrássy-út 19. és
Nagymező-utca 26.

Minerva ny. (tul. Oansl Zs.)
Szerecsen-utca 7/9.

M. á. v. menetjegy-ny.
Csengery-utca 33.

Magyar reklám-nyomda
Nagymező-utca 66.

Markovits és Garai
Lázár-utca 13.

Muskát Béla
Teréz-körút 27.

Neumayer Ede
Proféta-utca 7.

Orsz. közp. közs. ny. r.-t.
Váci-körút 61.

Pollacsek Mór
Dávid-utca 5.

Poporul Român nyomd.
Vörösmarty-utca 60/a.

Posner K. Lajos és Fia
Csengery-utca 31.

Radó Izor
Szerecsen-utca 13.

Radó és Rózsa
Ó-utca 2.

Rigler József Ede r.-t.
Rózsa-utca 55.

Schmelcz Izidor
Izabella-utca 70.

Schmidl Sándor
Szerecsen-utca 6.

Spinner Illés
Dessewffy-utca 43.

Székely Viktor
Dávid-utca 4.

Vigyázó Tivadar
Váci-körút 39.

Wellesz Béla
Uj-utca 37.

VII. kerület (Erzsébetváros).

Ádám Herman
Dohány-utca 1.

Árpád kő- és könyvny.
Valero-utca 9.

Athenaeum ir. ny. r.-t.
Kerepesi-út 54.

Bárd J.
Miksa-utca 17.

Biró Albert
Klauzál-utca 35.

Deutsch József
Károly-körút 7.

Elek Lipót
Kertész-utca 37.

Erzsébetvárosi könyvny.
Dohány-utca 29.

Galitzenstein H.
Dohány-utca 68.

Garai Mór
Károly-körút 3.

Gelléri és Székely
Kerepesi-út 34.

Gonda és Társa
Akácfa-utca 50.

Grünwald Ödön
Wesselényi-utca 4.

Hedvig S.
Dohány-utca 12.

Kellner Gerson
Csányi-utca 13.

Krammer Lipót
Csömöri-út 28.

Löbl Mór
Király-utca 27.

Löblövitz Zsigmond
Csömöri-út 38.

Nagel István
Vörösmarty-utca 17.

Neuwald Illés
Dohány-utca 44.

Pannonia-nyomda
Rombach-utca 8.

Propper Leó
Erzsébet-körút 35.

Reich Ármin
Dohány-utca 84.

Roth és Krausz
Kertész-utca 23.

Rubin Izidor
Király-utca 15.

Spatz Henrik
Dob-utca 55.

Splizer Márk
Klauzál-utca 31.

Stern Péter
Kazinczy-utca 35.

Vasvári és Társa
Csömöri-út 13.

Wendt és fia
Károly-körút 19.

Wiesinger József
Wesselényi-utca 30.

Yost irógép r.-t. nyomd.
Erzsébet-körút 9—11.

Zeisler M.
István-tér 17.

VIII. kerület (Józsefváros).

Anglo-nyomda
Baross-utca 47.

Budapesti Hirlap nyomd.
Rökk Szilárd-utca 4.

Corvin-nyomda
Baross-utca 4.

Özv. Fried Ignáczné
József-utca 14.

Fritz Ármin
József-körút 9.

Hell I. Ede
Luther-utca 4.

Klein Vilmos
Kerepesi-út 73.

Kohn Simon
József-körút 10.

Kossuth Lajos-nyomda
Ujvársártér 5.

Othton-nyomda
Mária-utca 42.

Pázmáneum-nyomda
Mária-utca 11.

Révai és Salamon
Üllői-út 18.

Rózsa Kálmán és Neje
Szentkirályi utca 30.

Schulcz Adolf
Baross-utca 81.

Stephanéum ny.
Szentkirályi-utca 28a.

Szent Anna-nyomda
Baross-utca 66—68.

Szent László-nyomda
Rökk Szilárd-utca 28.

Wagner Ferencz
Futó-utca 44.

Weissenberg Ármin
József-körút 16.

IX. kerület (Ferenczváros).

Engelmann Mór
Vámház-körút 35.

Harsány Emil
Lónyay-utca 7.

Műszaki ir. és ny. r. t.
Soroksári-utca 5.

Pátria-nyomda r.-t.
Üllői-út 25.

Szrpszke Novosztli kny.
Lónyay-utca 12.

X. kerület (Köbánya).

Első köbányai könyvny.
Jászberényi-út 1.

Lőrincz F.
Maglódi-út (Gyűjtő-fogház).

Merendiák Károly
Liget-tér 4.

Könyvnyomdák a vidéken.

- Abauj-Szántó**
Baksy Barna.
- Abauj-Szepsi**
Tóth István.
- Abrudbánya**
Róth Ferencz.
- Ada**
Berger L.
- Alsó-Kubin**
Trnkóczy József.
- Alsó-Lendva**
Balkányi Ernő.
- Apatin**
Gasz Mátyás.
Szavadill József.
- Arad**
Aradi nyomda-részvénytársaság.
Bloch H.
Első aradi amerikai gyors-sajtó-nyomda (tul.: Kerpich Zsigmond).
Gör. kel. egyházmegyei ny. Gyulai István.
Muskát Miksa.
Tribuna Poporului r.-t. nyomdája.
Réthy Lipót és Fia.
- Aranyos-Maróth**
Dóczy-nyomda (tulajd.: Némedi László).
- Aszód**
Magyar kir. javító-intézet nyomdája.
- Bács-Almás**
Vogl M.
- Bács-Kula**
Berkovits Márk.
- Bács-Topolya**
Wilhelm Miksa.
- Baja**
Kazal J.
Kollár Antal és Fia.
Nánay Lajos.
Rajkovicz Károly.
- Balassa-Gyarmat**
Balassagyarmati könyvnyomda r. t. (v. b.)
Halyák István.
Darvai Armin.
Wertheimer Zsigmond.
- Balászfalva**
Gör. kath. püspöki nyomda.
- Bánffy-Hunyad**
Ábrahám Mór.
- Barcs**
Skribanek N.
- Bártfa**
Blayer M.
- Battonya**
Ruber István.
- Békés**
Báró Drechsel Géza.
- Békés-Csaba**
Corvina-ny. (Szhelszky J.)
Lepage Lajos.
Povázszy testvérek.
- Belényes**
Süssmann Lázár.
- Beregszász**
Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Pirogka).
Engel Jenő.
- Besztercze**
Baciu A.
Botschar Tivadar.
Csallner Károly.
- Besztercebánya**
Hungaria-ny. (tul. Sonnenfeld Mór).
Machold F.
- Bicske**
Lederer Hermann.
- Bonyhád**
Raubitschek Izor.
- Brassó**
Brassói Lapok nyomdája (tul.: Trattner H. és tsai).
Ciurcu és társa.
Gábony és Társa.
Oőt János Fia.
Herz és Társa.
Mureslanu Aurél.
- Breznóbánya**
Kreisler J.
- Budafok (Promontor)**
Leopold és Klein.
- Buziás**
Ullmann F.
- Csacsa**
Braun Rezső.
- Csáköva**
Orádi Péter.
- Csáktornya**
Fischel Fülöp.
- Cservenka**
Heincz Lajos.
Welker Ádám.
- Csikszereda**
Györgyjakab Márton
utóda: Dreznánd Viktor.
Szvoboda József.
- Csongrád**
Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silher Jánosné).
Weisz Márk.
- Csorna**
Kokas és Neumann.
- Csurgó**
Vágó Gyula.
- Czepléd**
Nagy Elek
Sebők Béla.
- Dárda**
Frank Béla.
- Debreczen**
Adler Józsefné.
Csokonai nyomda-rt.
Drohschart és Popovits.
Hoffmann és Kronovitz.
Horovitz Zsigmond.
Hungaria-nyomda.
László Albert.
Pongrácz Géza.
Városi nyomda.
- Deés**
Bernát Nándor.
Demeter és Kiss.
Goldstein Jakab.
- Detta**
Heldenwanger és Ulmann.
- Déva**
Hirsch Adolf.
Kroll Gyula.
- Deveser**
Rosenberg Zsigmond.
- Dicső-Szent-Márton**
Hirsch Mór.
- Ditrő**
Ditrő és Szárhegy közzegek nyomdája.
- Dombóvár**
Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).
- Dunaföldvár**
Somló Manó.
- Duna-Szerdahely**
Adler Netti.
Goldstein Józsuá.
- Eger**
Baross-nyomda (tulajd.: Paunz S.).
Egri könyvny. részv.-társ.
Érseki lyceumi nyomda.
Lőw Sámuel.
- Enying**
Politzer Jenő.
- Eperjes**
Kösch Árpád.
Pannonia-ny. (tul.: Kahn M.)
- Érsekújvár**
Kohn Samu.
Winter Zsigmond.
- Ér-Mihályfalva**
Beck Adolf.
- Erzsébetfalva**
Mártonfi L.
- Erzsébetváros**
Kotzauer D.
- Esztergom**
Buzárovits Gusztáv.
Hunniás könyvnyomda (tul.: Gerenday József).
Laiszky János.
Tábor Adolf.
- Fehértemplom**
Kuhn Péter.
Wunder J.
- Felső-Eőr**
Schodisch Lajos.
- Felső-Vissó**
Schiffmann H.
- Fertő-Nezsider**
Horváth B.
- Fiume**
Battara P.
Chiuzre & Co.
Jerouscheg O.
Mohovich Emidio
Unio könyvnyomdai műintézet (tulajdonos: Hegyi Jenő).
- Fogaras**
Thierfeld Lipót.
- Galánta**
Első galánthai könyvny. (tul.: Neufeld Soma).
- Galgóc**
Szold Jakab.
Sternér Adolf.
- Gálszécs**
Berkovits R.
- Gödöllő**
Schultz József.
- Gyergyó-Szent-Miklós**
Létz János és Társa.
- Gyoma**
Kner Izldor.
- Gyöngyös**
Herzog A. E.
Hevesmegyei Lapok ny.
Sima Dávid.
- Gyöngk**
Engel József.
- Győr**
Fischer István és F. utóda
Nitsmann József.
Gróf Gyula és társa.
Györegyházmegyei könyvnyomda.
Heckenast György.
Láng Jenő.
Pannonia-könyvnyomda.
- Győr-Sziget**
Gross G. és társa.
- Gyula**
Corvina-nyomda.
Dobay János.
- Gyulafehérvár**
Schäser Ferencz
Püspöki lyc. nyomda (bérlo: Papp György).
Völtz B.
- Hajdú-Böszörmény**
Szabó Ferenczné.
- Hajdú-Dorog**
Grünfeld Mózes
- Hajdú-Nánás**
Bartha Imre.
- Hajdú-Szoboszló**
Plón Gyula.
- Halas**
Práger-Ferencz.
- Halmi**
Friedmann Herik.
- Hátszeg**
Ideál-könyvnyomda.
- Hatvan**
Hoffmann M. L.
- Hódmező-Vásárhely**
Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t.
Lévai Fülöp.
Vásárhelyi Híradó ny.
Vásárhely és Vidéke ny.
Wesselényi Géza.
- Hollcs**
Malovany József.
- Homonna**
Waller H. és Társa.
- Huszt**
Grünwald Jakab
Mermelstein Fülöp.
- Igló**
Schmidt József.
Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).
- Ipolyság**
Kanyó Antal utóda.
Neumann Jakab.
- Jászberény**
Brünauer Adolf és Társa.
Kubicza János.
- Kalocsa**
Jurcsó Antal.
Werner Ferencz.
- Kaposvár**
Gerő Zsigmond.
Hagelmann Károly.
Özv. Jancsovics Gyuláné.
Kéthelyi L. és Társa.
- Kapuvár**
Buxbaum József.
- Karánsebes**
Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája.
Fleissig Lipót.
- Karczag**
Szódi S.
- Kassa**
Breitner Soma.
Gutenberg-ny. (Lukács G.)
Koczányi Béla.
László Béla.
Vitéz Adolf.
Werfer Károly.
- Kecskemét**
Első Kecskeméti Hírlapkiadó és Nyomda-Részvénytársaság.
Pestmegyei Hírlap.
Steiner Mihály.
Sziládi László.
Szappanos István.
Tóth László (tulajd.: Fekete Mihály).
- Késmárk**
D. Altmann Dávid.
Sauter Pál.
- Keszthely**
Farkas János.
Nádai Ignác.
Sujánszky József.
- Kézdi-Vásárhely**
Ifj. Jancsó Mózes.
- Király-Helmecz**
Klein József.
- Kisbér**
Haftl Kálmán.
- Kis-Czell**
Letenyei Sándor.
Menyhárt Julia és fia
- Kis-Jenő**
Gallovics Dezső.
- Kis-Körös**
Kalisch Ignác.
- Kis-Kún-Félegyháza**
Feuer Ilés.
Vesszősi József.
- Kis-Marton**
Dick Ede.
- Kis-Pest**
Fischhoff Henrik.
- Kisújszállás**
Szekeres József.
- Kis-Várda**
Berger Ignác.
Ifj. Klein Gyula.
- Kolozsvár**
Boskovics József.
Ellenzék nyomdája.
(tul.: Magyar Mihály.)
Gámán János örököse.
Gombos Ferencz.
Gutenberg nyomda.
Magyar Polgár nyomdája.
(tul.: Ajtay K. Albert).
Polcz Albert.
Stief Jenő és Társa.
Zobáts Ferencz.
- Komárom**
Frelsinger Mór.
Hacker Richárd.
Hungaria-nyomda
Schönwald Tivadar.
Spitzer Sándor.
Szénássy János.
- Körmend**
Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.
- Körmöcbánya**
Joerges A. özv. és Fia.
Paxner és Biron.
- Kőszeg**
Feigl Frigyes.
Feigl Gyula.
- Kún-Szent-Márton**
Csanádi József.
- Kún-Szent-Miklós**
Özv. Bors Károlyné.
- Lengyeltóti**
Galamb Zoltán
- Léva**
Dukesz Lipót.
Nyitrai és Társa.
Schultz Ignác.
- Lippa**
Zách József.
- Liptó-Szent-Miklós**
Lőw Dezső.
Steier Izidor.
- Lőcse**
Reisz Tivadar József.
- Losoncz**
Kármán-könyvnyomda.
Losoncz Sándor.
Roth Simon.
- Lugos**
Sziidon József.
Traunfeller Károly.
Tipografia Heres.
Virányi János.
Weisz és Sziklai.
- Magyar-Óvár**
Czéh Lajos.
- Makó**
Kováts Antal.
Neumann József.
- Malacska**
Wiesner Alfréd.
- Marczali**
Mizsúr Ádám.
- Maros-Ludas**
Glück József.
- Máramaros-Sziget**
Blumenfeld és Dávid.
Berger Miksa.
Sichermann Mór.
Vider és Rosenthal.
- Margitta**
Hungária könyvnyomda (tul.: Pollák Lajos).
- Maros-Vásárhely**
Adi Árpád.
Ev. ref. collegium-nyomda (tul. Benkő László).
Grün Vilmos.
- Mátészalka**
Weisz Zsigmond.
- Medgyes**
Reissenberger G. A.
- Mezőkövesd**
Balázs Ferencz.
- Mezőtúr**
Braun J.
Oyikó Károly.
- Miava**
Haas Mór.
- Mindszent**
Weisz Ignác.
- Miskolc**
Boros Benő.
Forster, Klein és Ludvig.
Minerva ny. (tul.: Hirsch-bein Adolf.)
Stamberger Bernát.
Stamberger Lajos.
Sugár és Társa.
Szelényi és Társa.
- Módos**
Hoffmann Béla.
Lustein Márkus.
- Mohács**
Blandi János.
Rosenthal Márk és Fia.
- Moór**
Moóri könyvnyomda.
- Moson**
Grünfeld Ignác.
- Munkács**
Grünstein Mór.
Kahn és Fried.
Kohn és Klein.
Kroó Hugó.
- Mura-Szombat**
Ujházi Miksa.
- Nagy-Atád**
Grünsberger Antal.
- Nagy-Bánya**
Molnár Mihály.
Nánási István.
- Nagy-Bittne**
Spiegel Samu.

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL:
Budapest, V., Hold-utca 7.

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KOZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR
Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor
Egyes szám ára 40 fillér.

HIVATALOS RÉSZ.

MEGHIVÁS.

A Könyvnyomdászok Szakköre 1902. évi október hó 5-én d. e. 11 órakor

Rendkívüli Közgyűlést

tart, melynek egyetlen napirendi pontja:
*a lemondás folytán megürrült pénztárosi állás vá-
lasztás útján való betöltése.*

Felhívjuk t. tagtársainkat, hogy ezen fontos ülésre
minél nagyobb számban sziveskedjenek megjelenni.

Budapest, 1902. szept. 20.

A választmány.

A Szakkör 1902. évi október havi programja.

- 5-én (vasárnap) d. e. 10 órakor *havi felolvasó ülés.*
Felolvasó: Morócz Jenő: „A nyomdász ter-
mészetrajza“.
11 órakor *rendkívüli közgyűlés.*
- 12-én (vasárnap) a kör helyisége szabad. — Meg-
nyitása a szaktanfolyam új tanévének.
- 16-án (csütörtökön) este fél 8 órakor *választmányi
ülés.*
- 19-én (vasárnap) a kör helyisége a tagok szabad ren-
delkezésére áll.
- 26-án (vasárnap) d. e. a kör helyisége szabad.
Este fél 8 órakor *házi estély* hangversenynyel
és tánczczal.

A szaktanfolyam új tanéve.

A fővárosi tanács szivességéből ez idénre tanítási
célra előreláthatólag a *Zerge-utcai főreáliskola*
egyik földszinti nagytermét kapjuk meg, a hol az
előadások valószínűleg már október 12-én kezdé-
tüket vehetik.

Tanerőkül már eddig is *szép számmal jelentke-
tek nevesebb szaktársaink* és így most csak a jelent-
kezők szorgalmától függ, hogy minél szebb eredmé-
nyeket mutathassunk fel.

A *beiratkozás* Szakkörünk helyiségében október
5-én 9 órakor kezdődik. Később jelentkezők házi-
pénztárosuk útján bezárólag 11-ig jelentkezhetnek:
Pavlovsky Alajos alelnöknél (Athenaeum-nyomda).

Az 1902/1903. évi szaktanfolyam tervezete a következő:
A tanfolyam két csoportra oszlik, és pedig kezdők és
haladók csoportjára.

Oktatási időny: 1902. október hó elejétől 1903. április
hó végeig. Az összes előadási órák száma 120. Az elő-
adások vasárnaponként délelőtt, esetleg szerdán este is,
tartatnak a Zerge-utcai főreáliskolában, még pedig 8-tól
12 óráig, illetve este 1/28—9-ig.

A tanfolyam oktatási anyaga a következőkből áll:
a) könyv- és táblázatszedés; b) betűk és ornamentikák,
díszítmények tana; c) illusztrációk egyengetése; d) a
festékek általános és részletes ismertetése; e) mester-
szedések és vázlatkészítési gyakorlatok; f) alnyomat-
lemezek vézése; g) a nyomtató sajtók; h) a grafika
általános áttekintése.

A hallgatók kötelezik magukat az előadásokon való
pontos megjelenésre.

A tanfolyam előadóit a Könyvnyomdászok Szakkörének
választmánya kéri föl e tisztségre.

Az előadók a maguk köréből elnököt választanak, ki
a tanfolyamot minden irányban képviseli, jegyzéket vezet
annak fokozatos haladásáról. Ugyancsak a maguk köréből
választanak az adminisztrálás végzésére egy erre ajánl-
kozó előadó-tagtársat.

Az előadók által választott elnöknek jogában áll havon-
ként egyszer *előadó-gyűlést* egybehívni, hol a követendő
teendők megvitatása, valamint az előadandó tananyag
szakszerű előadásának megbeszélése a napirend főbb
pontja; ugyancsak az előadó-kar határoz minden olyan
esetben, a mikor fegyelem-sértés követtetett el.

Az előadó-kar felelősséget vállal a rend, a tisztaság
és fegyelem fentartásáért. A panaszok esetről-esetre
mindenkor az előadó-kar elnökéhez írásban nyújtandók
be, ki ezt a legrövidebb idő alatt tudatja az előadókkal,
együtt határoznak és együtt hoznak ítéletet.

A hallgatók az összes tanítási szerekről (czeruza,
körző, festék, vonalozó, vésők, metsző-tűk stb.) önmaguk
tartoznak gondoskodni, nemkülönben a vázlatkészítéshez
szükséges rajzpapírosról és a Mäser-lemezekről is.

Az egyes tanítási tárgyak részletezése a következő:

1. A *könyv- és táblázatszedés.* E részben a tanítás
kiterjeszkedik a folyószedés szabályaira, a tördelésre, az
illusztrációk helyes elhelyezésére a szükség szerint,
valamint a táblázatszedésre, azok legkönnyebb kiszámi-
tási módjára, beosztására. A tanítás kizárólag elméleti
és szemléltető.

2. A *betűk és ornamentikák (díszítmények)* ismertetése
részben történelmi alapon történik. A lapidáris, toll- és
écsbetvonásra valló betűfajták s tervezésöknek fő sza-
bályai megismertetendők. A díszítmények ismertetése
főképp csak tipografiai szempontból szükséges; a törté-

nelmi stílusok ismertetése csak nagy általánosságban és a könyvnyomdai ékesítő anyaghoz sorakoztatva adandó elő.

3. *Az illusztrációk egyengetése* gyakorlatilag oktatandó. A hallgatók fametszetekről, zinkografiákról és autotípiákról készítenek egyengető-lapokat; e lapok a tanfolyam végeztével szintén kiállítatnak. Ugyancsak ismertetendők a mechanikus egyengető eljárások is, még pedig a lehetőséghez képest egyik-másik gyakorlatilag is.

4. *A festékek általános és részletes ismertetése.* Oktatandó azok előállítási módja, az egyes festékek sajátosságai, fedőképességük, fényállóságuk vagy hígításuk (lazurozás), a színes nyomtatás közben előforduló technikai mesterfogások; nemkülönben súly fektetendő az eredeti színek *szinfelbontására* is.

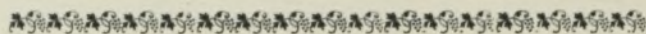
5. *A mesterszedés és vázlatkészítés.* E kettő egyet képez a gyakorlatban s ezért ezek elválaszthatlanul mindig együttesen oktatandók. (Ennek keretébe tartoznak: a *körlevél, könyvczimlap, boríték, levélfej, számla, táncrend, étlap, cégkártya, oklevél, emléklap, hirdetés- és reklám-szedések* stb.) Egyes vázlatok színezendők, krétával vagy vízfestékkel. A jobb és érdemesebb vázlatok kiszedendők, a már kiszedettekéről bizonyos példányszám nyomattassék akár egy, akár több színre készült is, esetleg vízfestékkel és kézzel színezhetők. A tanfolyam végeztével a vázlatok és nyomtatványok kiállítandók.

6. *A nyomtatlemezek vésése.* Ez magában foglalja a sima és konturos rajzok vésési gyakorlatát különféle lemezbe (*karton-papír, Mäser-, celluloid- és ólom-lemez*). Különös súly fektetendő a nyomáshoz való előkészítésre. Előadása a közönséges karton-papír metszésével kezdődik, majd ezután a Mäser-, celluloid- és ólom-lemezek metszésének gyakorlása következik, a két utólag említett csupán elméletileg ismertetendő, mert metszésre gyakorlati értékük nincs, azonban öntvények előállítása céljából példákkel magyarázandók ezek előállítása. A tanulók által kidolgozott lemez a tanfolyam végeztével kiállítatnak.

7. *A nyomtató-sajtók* tekintetében az egyes gépek alkotása dolgában érvényesült mechanikai elvek ismertetendők.

8. *A grafika általános áttekintése.* E tárggyal célunk az, hogy hallgatóinkat megtanítsuk az összes sokszorosítási ágazatokkal készült reprodukciók fölismerésére és megítélésére; e célból vázlatosan kell ismertetnünk a magas, mély- és síknyomásos sokszorosító eljárásokat; az azok révén készült reprodukciókat s azok megkülönböztető és felismerhető sajátosságait. Ugyanezen előadások keretébe tartoznak mindama mechanikai klisékészítő eljárások tanítása, a melyeknek a könyvnyomtató hasznát láthatja.

Ezen tananyagának beosztása, az órarend és az előadó tanárok személyei iránti megállapodásról a jelentkezők értesülni fognak a tanfolyam megkezdésével.

AZ ELSŐ TANFOLYAMRÓL.

Jelen füzetünkben érdekes mellékleteket talál az olvasó: nyolcz oldalnyi tanúságtételét annak, hogy rideg korunkban is van még akárhány nyomdász, a ki szereti mesterségét s ha alkalma nyílik, nem riad vissza atanulástól sem.

Tavaly november 17-én nyílt meg a tanfolyamunk. Kevesen biztak életrealitásában. Sokan voltak ugyan a jelentkezők, de hisz az mindig úgy volt: egyesületeink franczia, német, gyorsírászati, mértani stb. tanfolyamaira is százával jelentkeztek hallgatók, de végezetül alig maradt egy-kettő.

Most azonban kedves csalódásban volt részük a kételkedőknek. A jelentkeztettek majdnem felénél nem szalmatűz volt a lelkesedés: kitartottak végig.

* * *

A tanfolyam jellege félig-meddig kísérleti volt s mint ilyenek, a lemezvéstést leszámítva, nem volt szigorúan megállapított tanítási rendje. A szerda esténként tartott előadásokon elméleti tárgyak adtak elő, néha bizony kissé rendszertelenül, de nem lehetett másképpen. Az esti előadások célja az volt, hogy a hallgatóknak figyelmét felköltsük a modern grafikai törekvések iránt s egyszersmind megtanítsuk őket olyan technikai mesterfogásokra, a melyek a mai mesterszedőnek nélkülözhetetlenek. E célzt sikerült is elérni.

Már a lemezvésés dolgában rendszeresebb volt az oktatás. A legelemibb dolognál kellett kezdeni, mert hiszen a hallgatók nagy többsége azt sem tudta, mi a Mäser-lemez és hogyan kell a karczoló-tűt a kezébe fognia. A legkönnyebb dologról, az egyenes vonalak véséséről fokozatosan tértünk át a nagyobb kézi ügyességet igénylő minták vésésére. A hallgatók előbb közösen vésék a mintákat, mindegyik ugyanazt, s csak később, a tanfolyam második felében engedték meg nekik, hogy szabadon választ-hassák mintáikat, vagy hogy esetleg saját kompozíciójukat dolgozzák ki.

A mellékletek első lapjának felső balsarkán bemutatott lemezdarabbal (Prüner Arnold munkája) kezdték a hallgatók a tanulást. A mint látható, hat különböző, úgynevezett negatív minta van e darabon. Mindegyik hallgató egyforma nagyságú lemezdarabot kapott, azt beosztotta hat egyforma koczkára s aztán könnyed czeruzavonásokkal rárajzolta a fali táblán látott mintázatokat. Így, mint látható, fokozatosan vezetődtek bele a hallgatók a többé-kevésbé nehezebb vonalak meghúzásába. Az egyenes vonal volt az első, aztán következett az átlós mintázat, majd a hullámos vonalú, a melynek már okvetetlenül szabadkézinek kellett lennie. Már ezzel a harmadik mintával megkezdődött a hallgatóknak úgy-szólván rajzitanítása is, s vele a széperzéküknek fejlesztése.

A vésés mindig a rajz tökéletes elkészülte után történt, még pedig eleinte kizárólag a karczoló-tűvel.

Már ennek a munkadarabnak mintázatai is olyanok, hogy a nyomdász a maga praktikus életében fölhasználhatja alapnyomatul. Az alatta levő lemez-

darab (Sturm Emil) mintázatai szintén praktikusak, de egyszersmind jóval nehezebbek is. Különösen a lemezdarab jobb alsó sarkában levő, fokozatosan kisebbedő körfélékből összeállított minta elkészítését találták nehéznek a rajzolásban akkoriban még gyakorlatlan hallgatóink. Később persze gyerekjáték lett volna az nekik.

E lemezdarabon már vannak olyan mintázatok is, a melyekből viszonylag nagyobb fölleteket kellett eltávolítani. A darab jobb felső sarkának mintázata pedig már némi átmenetnek tekinthető az úgynevezett pozitív képű alapnyomatok véséséhez.

A felső jobb sarokban levő lemezdarab (Román Antal) konturjait szintén a falí táblán látható mintákról rajzolták hallgatóink. A többi, a felületek megtöltése: már tisztán az ő dolguk volt. Az ő fantáziájukra s szépségérzékükre volt bízva azok mintázatának és rajzolatának tervezése. És hogy milyen jól oldották meg föladatukat: példa rája az a hetven ilyenforma lemez, a melyek mindegyike különbözik a részletekben egymástól s egyik szebb a másiknál. A hallgatók jó részéből kipattant e lemez csinálásakor az iparművész.

Az első lap jobb alsó sarkában lévő lemezdarab (ifj. Aigner Antal) pozitív képű. A negatív képű lemezekről a pozitív képűekre való átmenet nehézségeit úgyszólván egyszerűben legyőzték hallgatóink.

Az első oldalon látható négy lemezt valamennyi hallgatónk megrajzolta és kivéste. Eddig tartott a rendszeres tanítás. Ezután a hallgatók már többé-kevésbé függetlenül választhatták meg dolgozataikat, az előadók jórészt csak azok kidolgozására ügyeltek föl, illetőleg segítették a hallgatókat tanácsaikkal. Az utóbbiaknak pedig a másoló munka megszűntével növekedett az ambíciójuk és a munkakedvük egyaránt.

Hogy milyen kedvvel dolgoztak: az kitűnik a melléklet további hét oldaláról. Csupa praktikus munka ez s jórésztük eredeti.

A második lapnak kisebbik keretét Weil József, a nagyobbikat Dobsa István csinálta.

A harmadik lap külső keretének Enyedy János, a belsőnek Horváth Antal volt a mestere.

A negyedik lap kerete Zimmermann Adolfot dicséri; a közepére tett figurális véset pedig Horváth Antal munkája.

Az ötödik oldal Lenkei Alajos munkája, kivéve a közepére állított figurális darabot, a melynek Horváth Antal a csinálója.

A hatodik oldalon látható keretfélét Weil József, a fölötté lévő fejléczet Till Károly s az oldalt került szép renaissance ornamentumokat Vékony Sándor véste.

A hetedik oldalon Kún Kornél és Till Károly véseteit láthatjuk.

A nyolcadik oldalon ifj. Aigner Antal eredeti

kompozícióján kívül Weil Józsefnek egy kerete, Enyedy Jánosnak pompás fejlécz és Tögel Károlynak tömör német renaissance síkdíszítménye látható.

Ezekben igyekeztünk egy kis izlelőt adni tanfolyamunk eredményéről. Sajnos, hallgatóink valamennyi művét nem közölhetjük, mert ahhoz talán ötven oldal sem volna elég.

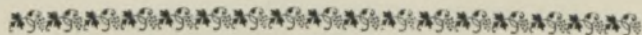
Sőt még a legjobbak valamennyiét sem sikerült közölnünk. Ennek okai terünk szűk voltán kívül még a technikai nehézségek is. Kiváló jó lemezek egyike-másika volt töredezett; volt olyan, a melynek formátuma nagyobb volt, mint folyóiratunké; másokat pedig alakjuk vagy egyéb ok miatt nem lehetett gazdaságosan csoportosítani.

Azokon a szaktársainkon kívül, a kiknek munkáit jelen füzetünkben bemutatjuk, szorgalmukért és előre haladásukért őszinte elismerésünket érdemelték ki a következő hallgatók is: Anhalt Adolf, Bujnovszky Nándor, Bujnovszky Rezső, Burgheim Károly, Fehérvári György, Friesz Nándor, Gang Károly, Kapcza Ferencz, Kertész Ernő, Kizsol László, Molnár János, Nagy Imre, Richter Márton, Schäffer Lajos, Schornstein Jakab, Seftsik Mihály, Stefáni József, Suszter Mihály, Tinkóczy Zsigmond, Wancsora István és Wesselényi Vilmos.

***

A Szakkör jó emlékü első tanfolyamát el is parenthesisálhatjuk immár: jön helyébe a másik. Hogy miképen sikerül, hány szaktársunk jelentkezik rája s a mi fő, kitartanak-e nemes igyekezetükben: még nem tudjuk. Hiszszük azonban, hogy a jövő tanfolyamon az újonnan jelentkezők nagy tömege mellett ott látjuk a régiek lelkes csoportját is, mert hát: jó pap holtig tanul.

Novák László.

BUDAPEST SZAKIRÁNYÚ TANONCZISKOLÁI.

A székesfőváros az idén elrendelte végre az ipariskoláknak szakirányú tanoncziskolákká való átalakítását. A szakirányú iskoláknak célja lesz, hogy az egyes iparágak vagy esetleg rokon iparágak tanonczait külön-külön iskolákba csoportosítva a különböző iparágak szükségleteinek megfelelőleg oktassa az elméleti tantárgyakból és a rajzból.

Nem akarjuk ugyan kétségbe vonni, hogy az ipariskoláknak szakirányú iskolákká való szervezése is némi haladást fog előidézni az iparoktatás terén, különösen ha az egyes iparágak tantervei megfelelőleg lesznek összeállítva, ámde a székesfővárosnak ez az intézkedése mégis csak fél munka marad addig, míg ez iskolákba a tulajdonképeni szakoktatást is be nem viszi, mert csak ezzel összeköttetésben lehet az egyéb tantárgyakból nyert oktatásoknak is valóban

hasznát venni és csak ezzel együtt lehet az egyes iparágak fejlődését a mai kornak megfelelőleg előmozdítani.

Midőn tehát a székesfőváros tanácsának elismeréssel adózunk azért a törekvéseért, hogy az iparágak korszerű fejlődését előmozdítsa a szakirányú iskolák szervezése által, nem mulaszthatjuk el figyelmeibe ajánlani azt, hogy ez intézkedésével legkevésbé se fogja elérni a kitűzött célt, mert az ily egyoldalú oktatással nem lehet összhangot teremteni az elméleti képzettség és a szakképesség között.

Részünkről csak a szakmabeli ismeretek oktatása mellett és azokkal párhuzamosan látjuk értékesnek az egyéb elméleti tárgyak oktatását is, mert például a rajztanításnak úgy vehetjük leginkább hasznát, ha mindjárt az iskolában alkalma nyílik a tanoncznak megtanulni a rajz szakbeli felhasználását is.

A szakirányú iskoláknak ily irányban való szervezése pedig alig okozna a székesfővárosnak több költséget, mint a mennyibe a szakirányú iskolák jelenlegi szervezetükben kerülnek. Nincs tehát ok az iparoktatásnak ezt a jelentékeny ágát, a szakmabeli oktatást a tanoncziskolák tantervéből mellőzni.

Elismerjük ugyan, hogy a szakirányú iskoláknak ily módon való szervezése az idén már lehetetlen, mert az idő már annyira előrehaladt, hogy e tekintetben a szükséges tanterv megfelelőleg el nem készíthető. Melegen ajánljuk azonban a székesfőváros tanácsának szíves figyelmébe az itt elmondottakat annál is inkább, mert már a szakirányú iskolák jelenlegi szervezetében való életbeléptetésével is kifejezést adott az iparágak fejlesztése iránti meleg érdeklődésének. Így talán remélhetjük, hogy legalább a jövő évre el fogja rendelni azokba a tanoncziskolákba a szakoktatásnak a felvételét is, melyeknek körülményei azt megengedik.

Ezek előrebocsátása után áttérünk a szakirányú iskolák szervezetének ismertetésére, természetesen csak a nyomdászat szempontjából, miután az egyéb iparágak tekintetében arra mi hivatottak nem vagyunk.

A nyomdásztanonczok részére ugyanis három helyen van iskola kijelölve, a hol csoportosíthatni fognak. Az első a Lipót-téri elemi iskola, a második a Lovagutczai elemi iskola és a harmadik a Lónyay-utczai elemi iskola. Szerény nézetünk szerint ez a felosztás nem egészen megfelelő, mert a Lipót-téri és Lovagutczai iskolák nagyon is közel vannak egymáshoz, míg a Lónyay-utczai iskola meg nagyon távol van. Mi megfelelőbbnek tartottuk volna, ha a Lipót-téri iskola helyett az Erzsébetváros és Józsefváros valamely központi iskolájában szerveztetett volna egy másik iskola a sokszorosító-ipar számára.

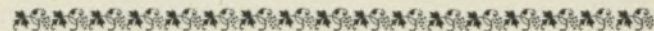
A hetenkinti kétszeri oktatásnak mi is hivei vagyunk, mert ezt a rendszert legmegfelelőbbnek tartjuk. Azt is helyesnek találjuk, hogy a tanonczok két részben kötelesek megjelenni az iskolában és így nem vonat-

nak el mind egyszerre a nyomdaktól, a miért a tanórák négy napra osztottak be és pedig hétfőre, keddre, csütörtökre és péntekre, mely napok közül kettőn az egyik csoport, másik kettőn pedig a másik csoport tartozik megjelenni.

S miután az oktatásnak két napra tételét helyesnek tartjuk, természetesen nem lehet kifogásunk a tanórák megállapítása tekintetében sem, mivel magától értetődő dolog, hogy kevesebb lévén az oktatási nap, az oktatási órákat emelni kellett. Így aztán az eddigi 5 órától 7 óráig tartó oktatás helyett 5 órától 8 óráig fognak a tanonczok taníttatni.

Megjegyzendő azonban, hogy ez az időbeli beosztás csak a hétköznapokra vonatkozik, ezeken kívül még az összes tanonczok vasárnap délelőtt is nyerne oktatást a rajzból.

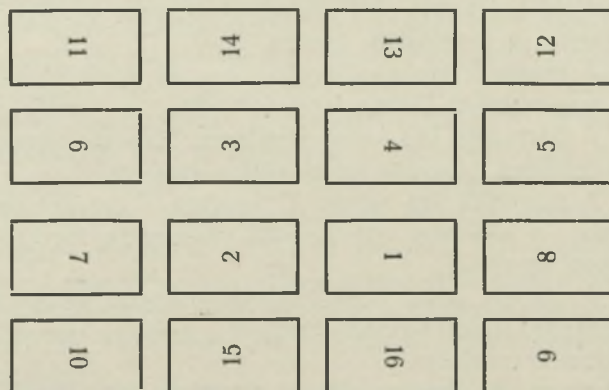
G. E.

ÚJ KILÖVÉSI MÓDOK.

A könyvnyomtatás azon műtétei közé, melyek meghatározott szabályok segélyével mennek végbe, tartozik a nyomandó formák kilövése is. Ezideig majdnem általánosan abban a hiedelemben élünk, hogy a formát, tehát az egész, fél- vagy negyedívet csak az ismeretes regula szerint löhetjük ki, mert csak így mutatja az illető ív összehajtogatásnál az oldalaknak helyes egymásutánját, vagy legalább is nem ismertünk ettől eltérő más kilövési módozatot, ha azt a körülmények kívánták volna is.

A következőkben több példával ki akarom mutatni, hogy tudunk magunkon segíteni szükség esetén más módozatokkal is. Azon a gépen, melyet én kezelek, előfordult, hogy oly formát kellett beemelnem, mely a gép teljes nyomóteriméjét vette igénybe. A példányszám húszezerre rúgott. A kérdéses forma négy első

1. ábra.

oldalának egyikén oly nagy klisé volt elhelyezve, hogy az az illető oldalt felül is, alul is, 3—4 ciceróval túllépte, s ezzel az én gépem teriméje kicsinek bizonyult. Az ismeretes kilövési mód szerint (3. ábra) tehát nem volt lehetséges az ívet egy formában

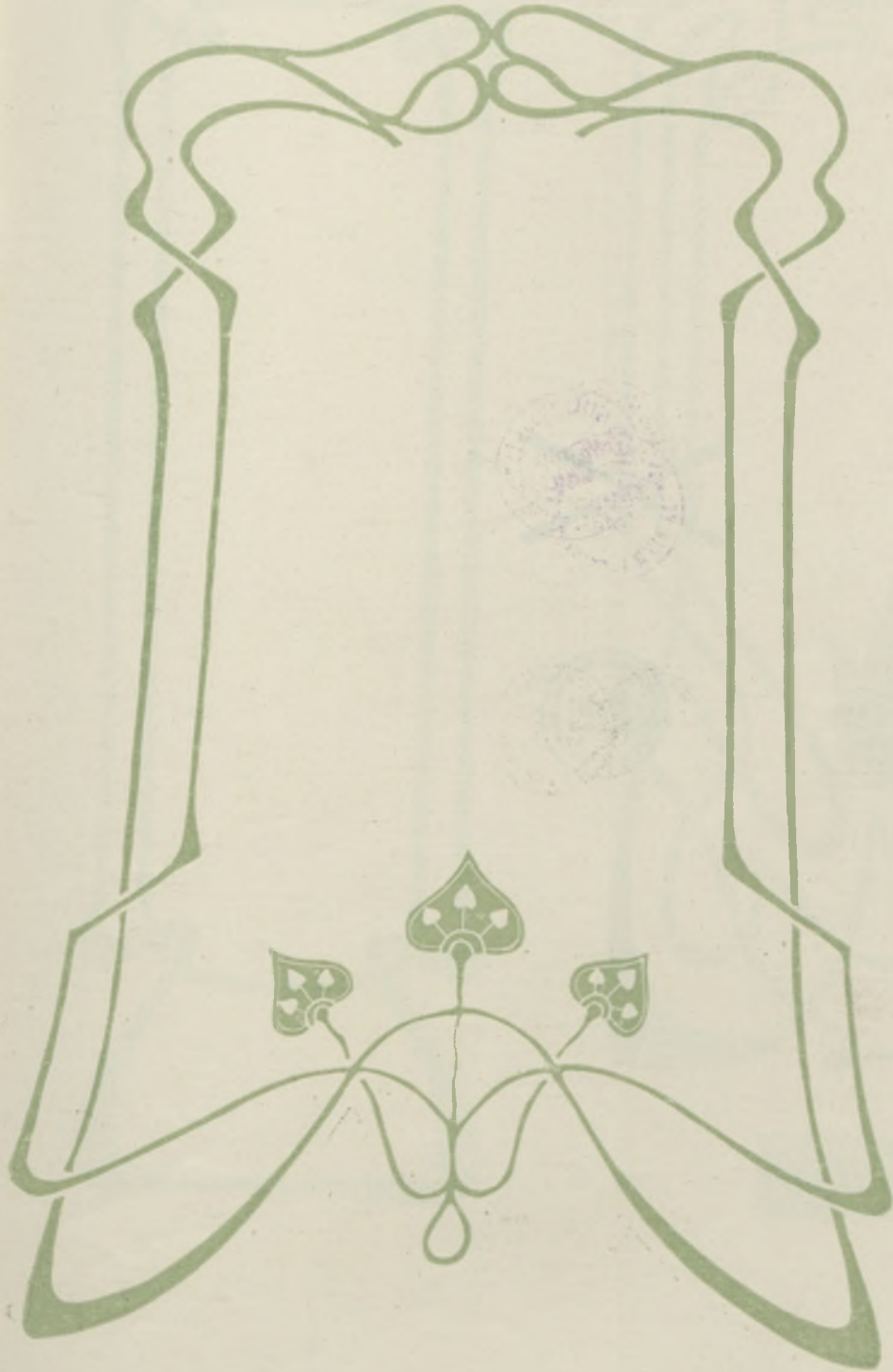
GYAKORLATOK

◊ A METSZÉSBEN ◊

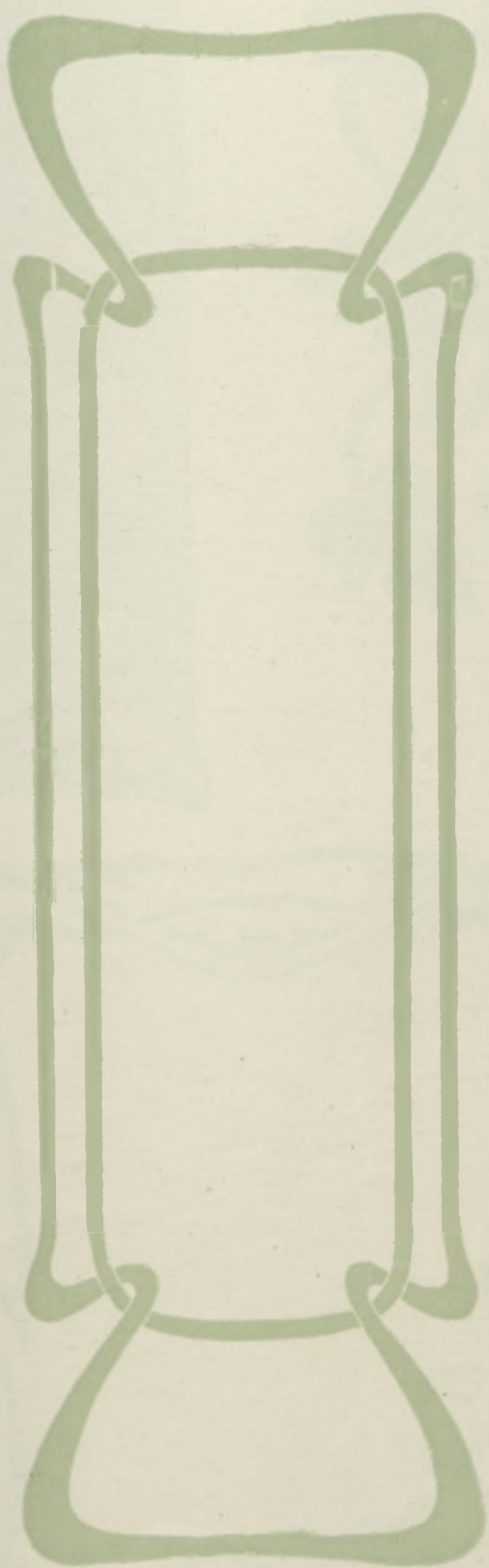

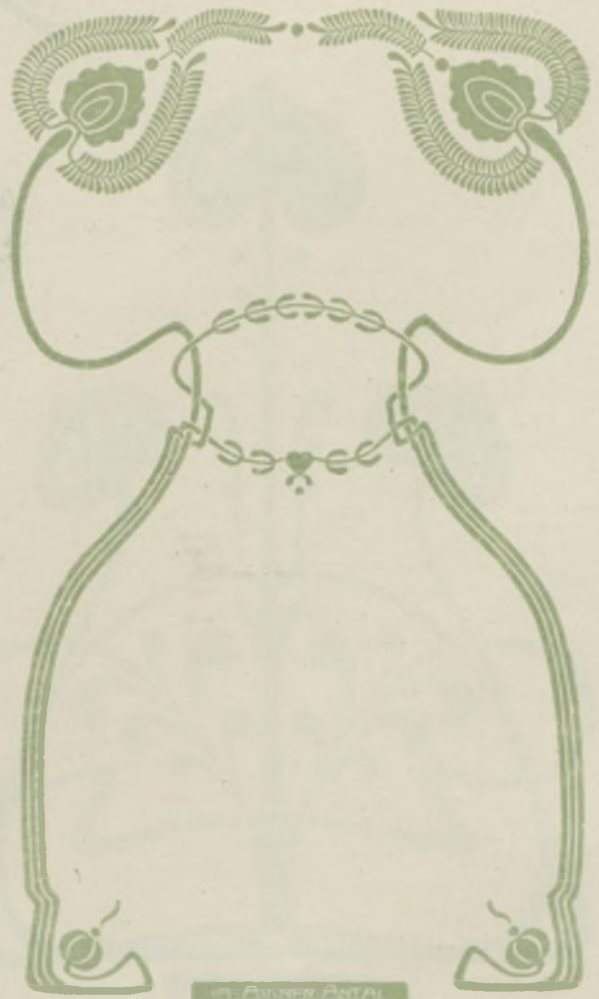

TERVEZTE ES METSZETTE
• KUN KORNÉL •

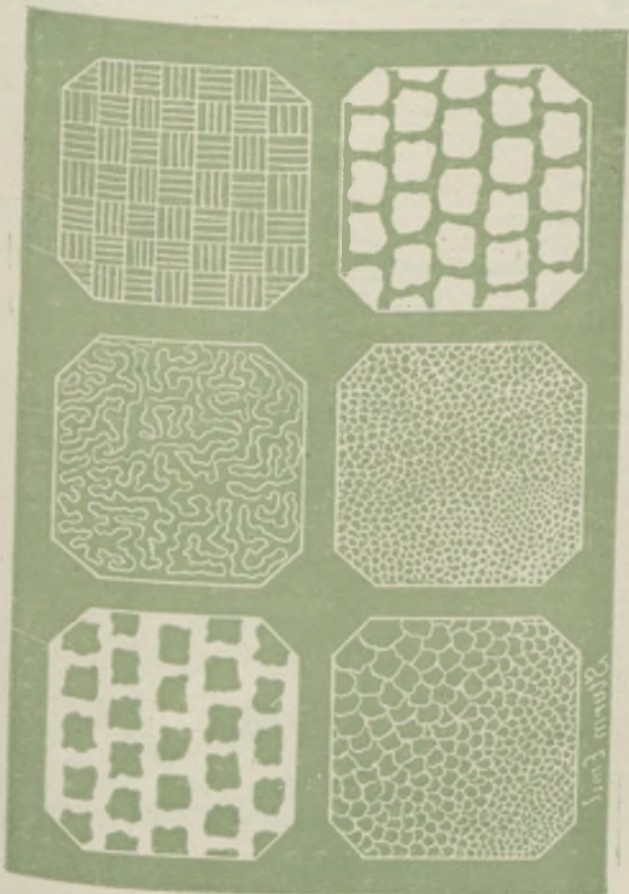
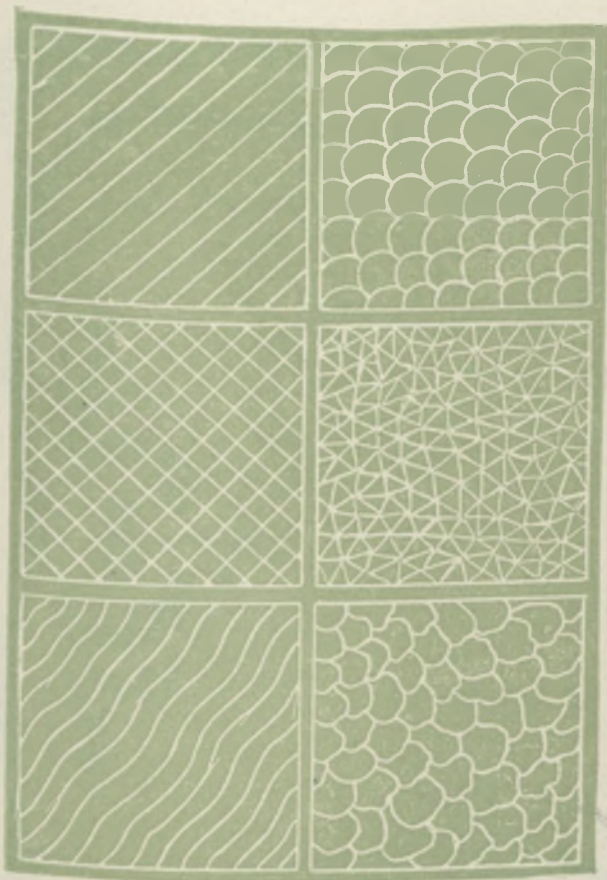

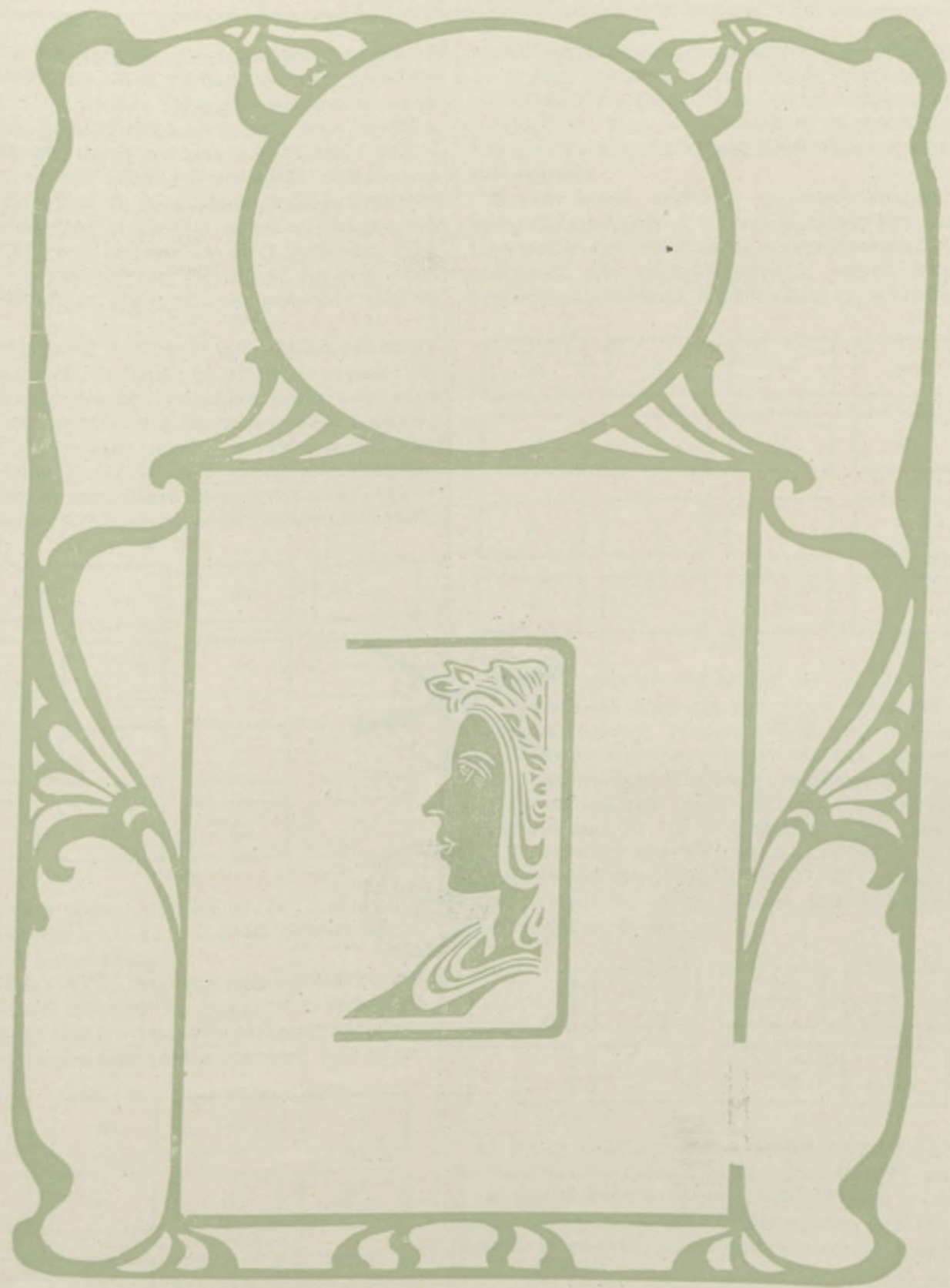

ZIMMERMANN ADOEF.

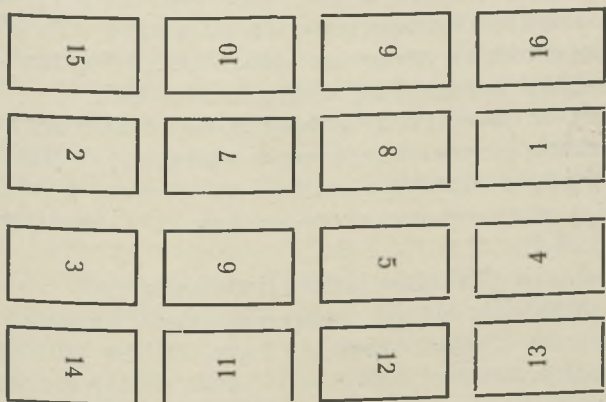

nyomni s így nagyobb gép hiányában, nem maradt volna más hátra, mint az illető ívet két formában nyomni, a mi tetemes idővesztéseget okozott volna.

Az eset gondolkodóba ejtett, s ez uton rájöttem, hogy van még egyéb módunk a kilövésre, a nélkül, hogy az oldalak helyes egymásutánja csorbát szenvedne. Ez a mód (1. ábra) abból áll, hogy a kilövést a forma közepén kezdtem el, minek folytán az 1—4. oldalak közepén helyeztetek el és a túlnagy klisé a közép- és fejtégbe terjeszkedett ki, úgy hogy ezzel nyomható volt az egész ív minden további akadály nélkül.

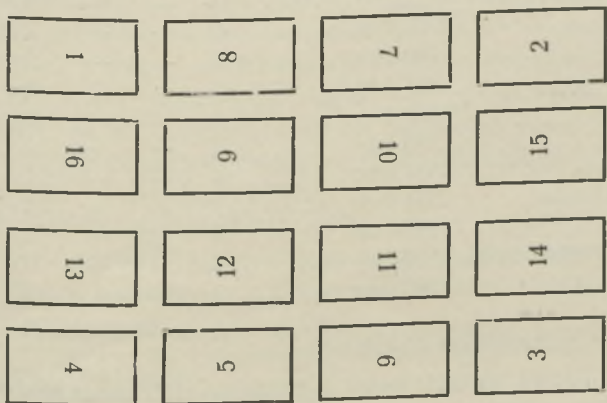
A mint láthatni, az 5., 6., 7. és 8. oldalak a 3. ábrán a forma szélére kerülnek; előállhatnak azonban oly körülmények, melyek kívánatossá teszik, hogy ezen oldalak egyike-másika a forma közepére kerüljön; ily eset előfordulhat akkor, ha valamely túlszéles klisé a cilinder közelében a gamók által érintetik, s így sérülést szenvedhet. Hogy tehát az ily eshetőséget kikerüljük, a 2. ábra módozata szerint lövünk ki,

2. ábra.

míg a 3. ábra szerint a 9., 10., 11. és 12. oldalak és a 4. ábra szerint a 13., 14., 15. és 16. oldalak helyeztetnek el a forma közepére.

Ezekből kiviláglik, hogy egy tizenhat oldalos ívet négyféleképpen löhetünk ki, és ezáltal a különböző módú kilövés által a nyomó ama kívánságának, hogy bizonyos oldalokat akár a forma közepére, akár annak

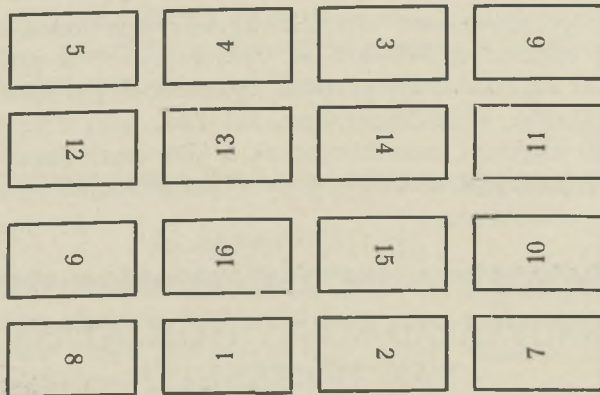

3. ábra.

szélére helyezzünk el, eleget tehetünk, a nélkül, hogy — a mint mondánk — az oldalak helyes egymásutánjában zavar állana elő az ív összehajtogatásánál.

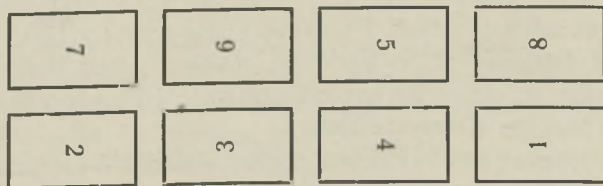
Óhajtandó, hogy szaktársaink ez új módozatokat följegyezzék maguknak, hogy adott alkalommal hasznát vehessék.

S most áttérek a kilövés egy másik módjára és pedig egy nyolczadrétű félivnek olyképeni kilövésére, hogy ezáltal egy előbbi egész ív egyengetésével nyomathassék. Oly nyomdák ugyanis, melyek inkább könyvek előállításával foglalkoznak, azok szedését,

4. ábra.

a mennyire sima szedésformáról van szó, többnyire úgy készítik elő, hogy egy-egy gépen több forma is kerülhessen esetleg nyomás alá és ezek nyomása aztán egyazon alapegyengetéssel történjék. Előfordul aztán, hogy az illető könyv vagy füzet egy fél- vagy negyedívvel végződik és ekkor előnyös, mert időmegtakarítással jár, ha a fenmaradó féliv olykép lesz kilöve, hogy annak nyomása az előbbi ív alapegyengetésével történhessék, kivált akkor, midőn a félivet azonnal az egész ív után kell nyomnunk. Erre szolgál az 5. ábra.

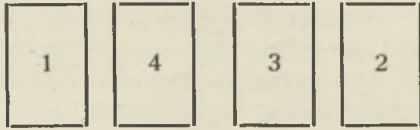
5. ábra.

Az ilykép kilőtt féliv első nyomása után a papiros meg lesz fordítva (umstülpt) és ezután történik meg az ív másik felének szépnymata, egyúttal pedig mind a két féliv számára oldalvást egyenlő illesztéket nyerünk az esetben, ha a papiros nem volna egyforma nagyságú.

Ezután megy végbe mind a két fél formának hátnymata, melylyel négy összefüggő példányt kapunk egy-egy íven. Ez eljárással megtakarítjuk a papirosnak a nyomás előtt történő szétvágatását, takarékoskodunk a formazárásnál, t. i. nem kell az egész ívről

félívre berendezkednünk, s főleg fölhasználhatjuk azt az egyenetlét, mely már az egész ív nyomásánál megtette szolgálatát. Ott, hol az egész ív nyomása két formában történt, ajánlatos, a negyedív nyomását is a félív egyenetlésével eszközölni, mely esetben a kilövés 6. ábránk szerint megy végbe.

6. ábra.

Ily úton-módon képesek vagyunk más formákat is, mint az említettek, pl. haránt-oktávot is, mely alak leginkább árjegyzékek nyomásánál jön alkalmazásba, kilőni. Szükséges azonban, hogy e célból alaposan tanulmányozzuk a kilövésnek minden csinját-binját, a mit pedig nem igen szeretünk tenni.

(Németből fordítva.)

K. G. J.

NAGYVÁRAD KÖNYVNYOMTATÁSÁ- NAK TÖRTÉNETE.

I.

Hazai könyvnyomtatásunk multja egyre kezd a félhomályból kibontakozni és mind világosabb képet mutat. Kisebb-nagyobb szünetek után fel-felmerül egy-egy új név, a ki szeretettel és nemes ügybuzgalommal szenteli tehetségét honi történetírásunk ezen eddig vajmi elhanyagolt ágának megvilágítására. S hogy mindjárt megvalljuk az igazat, ezen új nevek viselőinek munkái nem is mondhatók inga-tag kísérletezéseknek, hanem úgy adatbőségben, mint körültekintő kidolgozásban bátran illeszkednek régibb, kipróbált szaktörténezeink munkái mellé.

Egy ily új tehetséget, derekas munkát végzett friss erőt üdvözölhetünk *Naményi Lajos* személyében, ki az általunk már e lapokban röviden jelzett dolgozatát: *A nagyváradai nyomdászat történetét*, adta közre a *Magyar Könyvszemlében*.

Jóllehet alkalmunk lesz a következőkben rámutatni *Naményi* munkájának némi fogyatékoságaira, azért örömmel kell fogadnunk, mert zsenge szakirodalmunk mégis csak gazdagodott vele és jelentékenynek mondható kútforrás lett feltárva általa a továbbkutatásra.

Naményi Lajos munkája négy részből áll, nyugpontul használva fel a váradai könyvnyomtatásban beállott időközi szüneteket.

Az első rész

A Hoffhalter-nyomda időszaka

címet visel és az 1565—1585. évekre terjedő epochát öleli fel.

Ebben a részben szerző apróra elmondja a két Hoffhalter, Ráfáelnak, az apának, és Rudolfnak, a fiúnak, viszontagságos életét Magyarországon és működésüket, oly körülményességgel, a minőt idáig nem olvastunk e két nevezetes nyomdászról honi irodalmunkban.

Ám, Hoffhalter Ráfáelnak szomorú kimulásáról *Naményi* sem tudott tüzetesebbet elmondani a már tudvalevő általánosságoknál, hogy t. i. Hoffhalter Ráfáel „váratlanul szörnyű módon halt meg 1568-ban“. Csak a legújabb időben sikerült *Czakó Elemérnek*, az Iparművészeti Múzeum ügybuzgó főkönyvtárosának kideríteni, hogy Hoffhalter Ráfáel pallos által végeztetett ki (*Művészet*, 1902. évi 1. szám, 77—78. o.), minden valószínűség szerint ama csúfos tartalmú illusztrációk miatt, melyeket ő rajzolt és metszett a *De falsa et vero unius Dei patres Filii et Spiritus s. Cognitione* című, általa nyomtatott könyv számára s melyekben a szentháromság dogmáját vastag gúny tárgyává tette.

Szóval, ténynek látszik, hogy Hoffhalter Ráfáel a vallási türelmetlenségnek lón áldozata, a mi a hitfelekezeteknek abban az időben lefolyt forradalmi tusáiban tudvalevőleg nem volt ritka eset.

H. R. hive volt a vallásujtók legszélsőbb árnyalatának, melynek feje a nagytehetségű, de fanatikus *Dávid Ferencz* volt, ki szintén nyomorultan pusztult el a dévai vár rémes tömlöczében 1579. november hó 15-én.

Ennyit Hoffhalter Ráfáel siralmas végéről.

Működése Magyarországon mindössze három évre terjedt, 1565-től 1568-ig, mely időben tizenegy nyomdaterméket állított elő, kettőt Debreczenben, kettőt Váradon, három magyart és négy latint Gyulafejerváron.

Fia, Hoffhalter *Rudolf*, már ennél jóval többet produkált; ugyanis (*Naményi* összeállítására szerint)

				magyar	latin	horvát	összesen
Váradon	1568-ban	---	---	1	1	—	2
"	1570-ben	---	---	1	—	—	1
Alsó-Lendván	1573—74-ben	---	---	3	—	—	3
Nedelistyén	1573—74-ben	---	---	—	—	4	4
Debreczenben	1577-ben	---	---	5	—	—	5
"	1579-ben	---	---	2	—	—	2
"	1580-ban	---	---	2	—	—	2
"	1581-ben	---	---	1	—	—	1
"	1582-ben	---	---	9	—	—	9
"	1583-ban	---	---	2	—	—	2
"	1584-ben	---	---	1	—	—	1
Váradon	1584-ben	---	---	1	—	—	1
"	1585-ben	---	---	1	1	—	2
Debreczenben	1586-ban	---	---	1	1	—	2
"	1587-ben	---	---	1	—	—	1

összesen 38

nyomdaterméket állított elő.

Ebből látható, hogy a szegény Hoffhalter *Rudolf* élete folytonos vándorlás volt, csak éppen Debreczen-

ben volt több évi maradása. Alsó-lendvai működéséről Naményi ezeket mondja: „Föltünő, hogy bár 1573-ban Nedelistyén is megfordul, sőt itt Zrinyi György grófnak, a szigetvári hős fiának nyomdász, György vándorol és hol Alsó-Lendván, hol Nedelistyén adja ki könyveit. 1573 4-ben itt három magyar és négy horvát művet ad ki. De míg magyar műveit ismerjük, addig horvát nyomdatermékeit 1573-ból nem ismerjük“.

Ennek az ide-oda vándorlásnak pedig az az egyszerű oka volt, hogy II. Miksa király 1574. évi február 7-éről keltezett rendelettel, melyet Alsó-Lendva két ura, Bánffy Miklós és László testvérek, az előbbi a pozsonyi káptalantól, utóbbi pedig a zalavári Szent-Andor konventtől vett, szigorúan megtiltotta Hoffhalter Rudolfnak az Alsó-Lendván való működést, egyebek közt ezeket mondva: „tudomásunkra jött, hogy ti nálatok egy szentháromságtagadó nyomdász (calcographus) eretnek könyveket nyom. Ezt a nyomdászt, kit már Erdélyből is kiűzött a mi vajdánk, ti is üzzétek el. Általában őrizkedjétek, hogy teológiai könyveket — mint ez a mi országainkban és tartományainkban szokás — a mi privilégiumunk és engedelmeink nélkül engedjétek nyomni. A mit nyomtak nálatok, annak eladását, terjesztését akadályozzátok meg, s jövőben az ilyet hozzám küldjétek be és csakis a mi beleegyezésünkkel adjátok ki“ stb.*

E királyi parancsolatra a vallásukban meghasonlott két testvér egyike, Bánffy László, magyar nyelven adott feleletét jegyzőkönyv alakjában megőrizte a zalavári konvent; a felelet ezeket tartalmazza:

„En az ew Felseghe paranchiolatianac wgi mynth ew Felseghe hywe engedelmes wagioc, ugi mond: de ymmár harmadfel esztendeye, hofi Lyndwán nem voltham, myerth en hyremmel, sem akarathommal oth nynchen, sem az en yózaghomba az féle eretneket tartani nem akarok. Hofi tarthatnám yoza ghomban, ugi mond, hizen magham kéz vónek az Zenet rea giuytannom wgi mond az feele Eretnekre. Maghamtól ez a Vázaz. — De Lyndwa nem maghamé — a' mynth magha az Level sónál.** En senky felewl nem adoc Responsumot — Inquiraliatoc, erchetec michoda responsumot ád.*** Annac feleötte, a' kynec mi Interesseje vagion e dologhoz, az az: a ki Pyspekségébe vagion, az gondia ygazatoya, és az byntettese. Ez en thölem az Valaz.“

E válasz eléggé jellemzi a kornak vallási dolgokban való kölcsönös gyűlöletét.

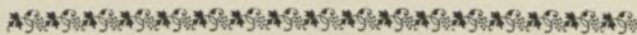
A Hoffhalter Rudolf által Nedelistyén előállított munkák czímeit felsorolja *Sennowitz Adolf* érdemes íróársunk, Kukuljevics Iván nyomán, az idén tavasz-

szal megjelent *Manlius János* című munkájában. E szerint Hoffhalter nedelistyei sajtója alól került ki Bucic Mihály két protestáns könyve *Novi Zakon* (az új testamentom) és *Krstyanki Nauk* (a keresztényen katechezis) cím alatt, továbbá Verböczy István Hármaskönyvének egy horvát nyelvre fordított kiadása 1574-ben. „Hogy ezenkívül milyen könyvek kerültek ki — folytatja Kukuljevics — a nedelistyei nyomdából, nem tudatik.“

Itt még azt jegyezzük meg, hogy az 1896-ki ezeréves kiállításán a horvát nyelvű Verböczy-kiadás látható volt a horvátországi pavillonban.

Ezekben foglaltuk össze észrevételeinket Naményi Lajos munkájának első részét illetően, a többiek-ről jövő számunkban fogunk nyilatkozni.

Firtinger Károly.

ALAPOS VÁDAK.

Minden oldalról vádolnak bennünket. Az egyik oldalról tudatlanságunkkal, a másiktól pedig, hogy munkáinkban nincsen önálló nemzeti karakter. (Azaz volna, a mi nyomtatványaink gyatraságát illeti.)

Czakó Elemér „A könyvnyomatás és könyvdíszítés iparművészete“ című művében azzal vádol bennünket, hogy *nem tudunk rajzolni*, a *Deutscher Buch- und Stein-drucker* pedig, midőn ezidei Évkönyvünkről kritikát mond, azt veti szemünkre, hogy munkáinkban utánozzuk a nem éppen szerencsés bécsi zsánert.

Mindkét vádban van valami igazság. A legfőbb igazság azonban az, a mit *Czakó Elemér*, az Iparművészeti Múzeum agilis könyvtárosa mond. A D. B. u. St. vádjából pedig, ha tekintetbe vesszük a német azon törekvését, hogy minden nemzetre ráoktrojálni igyekszik saját nemzeti kulturáját: elesik a súlyosbító körülmény és tanulságul csak annyit jegyezhetünk föl, hogy sokkal szerencsésebb lenne nyomtatványainknak egy önálló nemzeti karaktert kölcsönözni, mint e tekintetben bármely más nemzetet utánozni, habár — a fönt fölhozott oknál fogva — a német sógornak ez sem tetszene.

Tény az, hogy sok esetben azt a szerencsétlennek nevezett bécsi irányt követjük, valljuk be őszintén, ez is komolyan van mondva.

Ezt azonban minek tudhatjuk be?

Gondolom annak, hogy politikailag egymásra vagyunk utalva, így tehát a bécsi karakter is igyekszik befolyással lenni a magyarországi nyomdaiparra; másodszornak pedig az, hogy magyarországi szaktársaink nagyon gyakran — gyakrabban, mint Németországban — a császárvárosban keresnek alkalmazást és kapnak is, így tehát ha visszakerülnek hozzánk, az ott megszokott izlést egyhamar nem tudják magukról lerázni. — De mindennek van még egy másik oka is, — álljon azonban messze tőlem némely emberek elveit kicsinyelni — csak annyit akarok fölhozni, hogy nemzetközi elveinknél fogva, nem akarunk, illetve röstelünk nemzeti karaktert iparunkba belevinni, nehogy azt a bélyeget süssék ránk, hogy sovéniszták vagyunk. Más e tekintetben a német,

* A királyi leirat szövegét megtaláljuk eredeti nyelvén, latinul, *Wadasi Jankovich Miklós* által közölve, a *Tudományos Gyűjtemény* 1833. évi áprilisi füzetében.

** Mivel Bánffy Miklósnak is szólott.

*** T. i. Miklós testvére.

ki igyekszik munkája minden porcikáján kidomborítani a nemzeti jelleget, de más e tekintetben a francia is, más az angol is, pedig ott is vannak szocialisták, *tán nagyobbak, mint nálunk.*

Igaz, mindennek nemcsak mi vagyunk az okai, hanem mások is.

Bizonyítja ezt mindama tevékenységünk, melyet kifejtünk arra, hogy iparunkat magasabb színvonalra emeljük. De azt a pozíciót, mely nyomtatványainknak megadná a sajátos nemzeti jelleget, önerőnkől nem tudjuk elérni (daczára annak, hogy szakirodalmunkban már többször adtunk kifejezést eme óhajunknak); mert még ma a művészi körökben nem találunk komoly támogatókra.

Itt ismét csak Németországra és a többi országokra kell rámutatnom, hol e tekintetben a művészek karöltve a betűöntődékekkel igyekeznek megteremteni azt, a mi nálunk hiányzik. Természetes, a midőn ezt fölemlitem, tekintetbe kell vennem a fináncziális viszonyokat és azt is kell tudnunk, hogy a művészeket munkájukért ott másképen honorálják, de tudnunk kell azt is, hogy minálunk mindez másképp áll, hogy míg ott a betűöntődék napról-napra újdonságokkal árasztják el a piacot, addig nálunk alig tudnak eredetit produkálni, mert hát alig akad egy-két nyomdatulajdonos, ki ebbeli törekvésüket támogatásban részesitené.

Mindezek tehát olyan okok, a melyekkel szemben ma még alig lehet valamire menni. Ehhez járul aztán az is, hogy nincs rendszeres szakiskolánk, hol szakmabeli képzettségünket fejleszthetnők, hol egy csöpp művészi izlést magunkba szívhatnánk és a hol a nemzeti díszítő stílus miszticizmusából oktatást nyernénk. És ha ez nincs, nincs tökéletes haladás, mind csak fél munka és utánzás, mert munkánk sohasem eredeti: csak fogyatékosunk folytán más köntösbe öltöztetett, nem is mindig sikerült plágium.

Mindezek után láthatjuk, hogy a már részünkről számtalanszor hangoztatott magyar stílus még nem talált termőtalajra nemcsak a nyomdászatban, de a művészi körökben még amúgy sem. Így tehát nem marad egyéb hátra, minthogy, igenis, tanuljunk meg rajzolni, tanuljunk aztán lemezbe vésni, hogy azon az úton, melynek kapuját *Aigner Antal* fiatal szaktársunk már megdöngötte, — és pedig nem kevés szerencsével — továbbhaladjunk; akkor majd elesik ama vád, hogy egy szerencsétlen stílust követünk, ellenkezőleg egy kincses bányára teszünk szert, mely kincseivel gazdag anyagot tár eléink.

Főfeladata pedig annak a tanfolyamnak, melyet a Szakkör kezdeményezett, az legyen, hogy látogatóit a rajzban oktassa és csak azután a Mäser-lemezek metszésében. De lehetőleg iparkodjon kezdeményezésképen a nemzeti díszítő-stílusból is valamit kultiválni.*

Hermann Károly.

* Nem tagadhatjuk, hogy cikkirónak cikkét sok tekintetben meg-
szivlelendőnek tartjuk, de a cikk végső konkluziójával nem érthetünk
egyvet, miután a szaktanfolyamnak nem lehet feladata, hogy a szak-
társakat rajzban oktassa, hanem csak az, hogy a már rajzolni tudókat
szakmájukban tovább képezze. Azokat, a kiknek még első sorban
rajzoktatásra van szükségük, készséggel nyújt oktatást az országos
iparrajziskola a Lónyay-utcában. Szerk.

II. VILMOS NÉMET CSÁSZÁR ÉS A SZECZESSZIÓ.

A napilapokban a múlt napokban következő érdekes újdonságot lehetett olvasni Berlinből:

Vilmos császárról szól az ének, a hadsereg, a tengerészet, a vallás, a tudomány, az építézet, szobrászat, festészet és minden egyének legfőbb uráról a német birodalom határain belül. A ki nem az ő izlése szerint farag, fest, muzsikál, az elveszti császári kegyeit s olykor a kenyerét is, a mint legutóbb őt szegény piktoron is meg-
esett. Néhány évvel ezelőtt a berlini államnyomda grafikai osztályában a modern művészet is helyet kapott, a császár beleegyezésével ugyanis őt festőművészt is alkalmaztak ott. Ámde Vilmos császár, mint ismeretes, nem nagy barátja a szeczessziós iránynak s mivel az „alkalmazottak“ itt-ott a modern vonalakat vitték bele az államnyomda grafikai munkálataiba, a modernnek állami dicsősége csakhamar véget ért. Már a párisi világkiállítás alkalmával kitént, hogy a fiatal művészek fantáziája olyan csapásokon barangol, a melyek sehogy sem konvergálnak a császári marsrutával. Az államnyomda a többi közt egy dísz-katalogussal jelent meg a párisi világkiállításon s ennek a katalogusnak az illusztrációi, melyek az őt ifjú művész-ember kezéből kerültek ki, ő felségének legteljesebb visszatetszését érdemelték ki. Különösen felbőszítette Vilmos császárt egy Pankok nevű festő könyv-díszítése; annyira, hogy magához idéztette az államnyomda igazgatóját és hangos kifejezést adott előtte nemtetszésének. Ennek következtében az államnyomda igazgatója beadta lemondását, az őt festőművészt pedig — elbocsátotta az államnyomdából.

Az őt festőművész neve *Ehmcke, Knab, Pankok, Sattler* és *Sütterlin*; úgy látszik, hogy különösen Pankok Bernát vonta magára a császár haragját. Megszereztük magunknak a párisi kiállítás német osztályának hivatalos katalogusát, de nem birtuk tájékozni magunkat az iránt, hogy tulajdonképen mely díszek sértették annyira a német császár jóizlését, mert az egész könyvnek díszzeit éppen Pankok rendezte s jobbra maga is rajzolta. Az egész könyv magán viseli úgy a dekorációban, mint a szövegben az ó-germán stílus darabosságát, többnyire művészi kivitelben, de itt-ott igazi modern felfogással.

A szöveg részint fekete, részint vörös nyomással van keresztülvive. A szövegbetűk az Eckmann-betűk egy válfaját képezik, miáltal lehetőségessé vált a katalogus francia és angol nyelvű kiadásait ugyanazon betűkkel előállítani.

A 440 szövegoldalra és 80 hirdetési oldalra terjedő, lexikon-oktáv nagyságú könyv a szemlélőre minden-
esetre imponáló hatással van, daczára a benne előforduló különczködéseknek, és becsületére válik a német könyvnyomtatásnak.

De hát, a német császárnak nem tetszik a modern irány a képzőművészetekben és ezzel együtt az iparművészetben sem. Kifejezést is adott ő e nemtetszésének múlt évi december 18-án egy, a berlini művészeknek rendezett lakománál, mely beszéd annak idején szenzációt keltezt, mint különben a német császárnak akár-mely egyéb nyilatkozata is.

A német nyomdászati szaksajtó azonban jónak látta mélyen hallgatni a császár beszédéről, csak éppen a berlini Deutscher Buch- und Steindruckerkör bátorkodott márciusi füzetében „Mäcenatenkunst“ czim alatt arra visszatérni és önérzetes hangon minden, még oly magas helyről jövő beavatkozást elhárítani a művészet s izlés egészséges fejlődése érdekében. Nevezett lap úgy találja, hogy „a művészi megnyilatkozásnak föltétlen szabadsága uralkodik, az egyéneknek meg van adva szabad kifejezési joga és ezzel a lehetősége annak, hogy a mi korunk is teremthessen magának sajátlagos művészi jelleget“.

BERLINI LEVÉL.

A nyaralók hazatértével eléggé érezhetően vette kezdetét a munka; azonban még sem oly nagy mennyiségben, mint a hogyan azt az érdekelt körökben remélték és várták. Pedig nagyon várták, mert a múlt oly szomorú képet mutatott a nyomdászat minden ágában, a minőre sem a fiatalabb, sem az idősebb szakemberek nem emlékeznek. Különösen itt Berlinben volt a legnagyobb pangás; ez évi január hóban annyira megcsökkent a munka, hogy a nagyobb üzemekkel berendezett nyomdák személyzetük nagy részét kénytelenek voltak elbocsájtani s az egyes osztályokat és géptermekeket bizonytalan időre üzemem kívül helyezni; úgy látszik azonban, legalább a mint a kezdet mutatja, hogy jobb üzletévre van kilátás s ez égetően szükséges is, a mennyiben ez idő szerint a munkanélküliek száma 300—400 között áll.

A Berlini Gépmesterek Egylete utóbbi közgyűlésén dr. Steiner, a szónoklattan tanára, érdekes előadást tartott „a kultúra fejlődése Európában a nyomdászat feltalálása óta” cím alatt. Szónok a középkort, annak népét és helyzetét, találmányait s az azokból eredő műveket ismertette különböző képletekben; majd az új korra áttérve Gutenberg találmányának a kultúrában nélkülözhetetlen szükségességéről, annak értékéről és haladásáról a mai korig, értekezett. Zárszavában azon állítása mellett foglal állást, hogy a kultúra akkor fog főfokára emelkedni, ha minden ember szociális gondolkozással lesz megáldva. Ugyanezen közgyűlésen fel lettek szólítva a szaktársak, hogy Magyarországról — főleg Budapestről érkező munkaaajánlatokat ne fogadjanak el — az ottan készülődőben lévő mozgalom miatt.

Fenti egylet szakiskolája f. évi október hó 5-én nyílik meg. Tantárgyai: különböző lemezmetés, illusztráció és autotipiai lemezek kivágásterület egyengetése, a szín-harmónia festése s a berlini szakiskolákban eddig még nem létező géptechnika, mely tantárgyat egy elsőrendű nyomdai gépgyár mérnöke fogja a hallgatókkal ismertetni. Ennek szükségességét bizonyítja az a tény, hogy a gépmesterek 90 százaléka nincs, vagy, enyhén szólva, kevéssé van e tekintetben kiképezve.

Czettel Jenő.

PÁRISI LEVÉL.

Ismét ott vagyok, hol jó két évvel ezelőtt, a sokat magasztalt városban, melyről azt mondják, hogy legszebb városa a világnak. Ez utóbbit magam is kénytelen vagyok elismerni, de azért magasztalni, sajnos, nem tudom. Annyi muzeum, képtár, szoborgyűjtemény és iparművészi kiállítás; oly remek paloták, művészies parkok és fasorok és annyi nagynevű ember a művészet minden ágában sehol sem kerül össze, mint Párisban.

Csak Gutenberg művészete nem talál itt méltó támogatásra; a nyomdászat Párisban épp úgy, miként az egész országban, az iparművészetek mostoha gyermeke.

A szedők teljesen rendszer- és irány nélkül dolgoznak, míg a nyomtatványok színezése rendszerint rikító, össze nem illő. Ha megnéznünk valamely francia nyomtatványt,

láthatjuk, hogy a hány sor, annyiféle betű, hacsak nem könyvszedésről van szó. Ámde nemcsak a közönséges nyomtatványok ilyenek, de azok is, melyek szakközönségnek vannak szánva és melyeknek legtöbbször Müller Arnold, elismert szakteknitely, nyomdájából kerül ki. Az *Annuaire de l'Imprimerie*-ben pl. láthatunk hirdetések, fejléceket és zárdíszeket, melyek megbámulatják velünk szedőinek tudatlanságát. És ugyanez a nyomda adta ki a *Les Règles de la Composition typographique* és adja ki a *Revue des Industries du Livre* című szakmunkákat is. Ez azonban csak azt lepi meg, ki még nem látott egy párisi nyomdát belülről. Mindenfelé a legnagyobb rendetlenség. A szekrények porosak, a tartálékerekesek telve idegen betűkkel meg cigarettadohánnyal, a szekrények, állványok rozogák, a légszeszlámpákról hiányzik mindenféle ernyő vagy szemóvó és a szedő csaknem megsül a szabad láng (nem Auer-fény) mellett; végül a betűk és egyéb anyag ragadnak a pizsoktól.

Ez a párisi nyomda képe! Ha valaki azt hiszi, hogy én talán véletlenül akadtam egy ilyen nyomdára, úgy biztosíthatom szaktársaimat, hogy a párisi nyomdákban több mint $\frac{3}{4}$ -ed része ilyen. A nyomdák a lehető legolcsóbb módon, tehát a legrosszabb anyagból lesznek berendezve és néhány év múlva félszázadosoknak látszanak. Vannak csinos helyiségek is, mint a *Le Matin* és a *Le Français* nyomdái, ámde ezek fekvésüknél fogva reklám gyanánt szolgálnak lapjaiknak. Épülőfélben van mostan a *Petit Journal* új palotája, mely remek középület lesz és üvegfedeles udvarában lesz a szedőhelyiség berendezve.

A munkaviszonyok ez idő szerint igen rosszak és a párisi egylet alig győzi 600 munkanélküli tagját kielégíteni. Nagyobb munkák nem készülnek, idegen nyelvű munkák pedig, az angol kivételével, egyáltalán ritkán fordulnak elő. Nemrégiben indult meg ugyan egy német lap *Pariser Zeitung* címen, de nem merek néki hosszú életet jósolni.

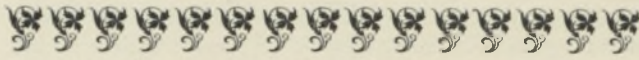
Egy másik lap azonban, mely szintén nemrégiben indult meg, inkább érdemes a megemlítésre. Ez a koldusok „szaklapja”. Nem foglalkozik politikával, sem szépirodalommal, hanem inkább „üzleti tudósításokkal” és más a „szaktársakat” érdeklő dolgokkal. A főhelyet a hirdetések foglalják el, melyek körülbelül így hangzanak: „Kerestetik egy vak, ki némileg játszik fuvolán”, avagy: „Kerestetik egy béna, egy jóforgalmú tengeri fürdőre; előnyben részesül, kinek jobbkarja hiányzik. Jó ajánlatok és némi óvadék szükségesegek.” Megjegyzendő, hogy Párisban mintegy húsz elhelyező-irodát fedeztek föl, kik egész Franciaországot ellátják minden rendű és rangú koldusokkal. Figyelmezteti még e lap olvasóit minden lakodalomra, temetésre, keresztelőre, sőt az egyes gazdagabbak születés- és névnapjára is. Szóval kitűnő szolgálatot tesz a szaktársaknak és remélhetőleg nemsokára olvashatunk benne felhívást a „szak-egylet” megalakítására, mert hát a koldusokat is áthatja az idők szelleme és kénytelenek belátni, hogy szervezkedésben rejlik az erő. Mi lesz majd akkor a vándorlegényekkel, kik e tisztességes egyletnek nem leendnek tagjai, de mégis belekontárkodnak a más mesterségébe?

Néhány héttel ezelőtt meglátogattam a párisi Linotype-

iskolát, melyet e gépek franciaországi kizárólagos elárúsítója — Walter Behrens — tart fenn. Az iskola egy tágas, világos földszinti terem, melyben tizenkét Linotype-szedőgép áll. Az iskolának ez idő szerint körülbelül ötven férfi s női tanulója van, kik felváltva, nappal vagy este — kinek a mint ideje engedi — három szakember vezetése alatt lesznek a gépszedésben kiképezve. A tanítás díjmentes, de persze a tanulók sem lesznek díjazva, a mit különben indokol az, hogy a szedés sohasem lesz felhasználva.

Ligeti Jenő.

VEGYESEK.

Jelen számunkban közöljük mult téli tanfolyamunk gyümölcseit a mellékelt nyolcz oldalos mutatóványban, melynek tipográfiai előállítását a Pallas r. t. nyomdájában eszközöltetett *Mitterszky J.* tanfolyami előadó utasításai alapján. A tanfolyam másik előadója, *Novák László* szakértés, pedig mai számunknak „Az első tanfolyam“ című cikkében volt szíves írásban is megvilágítani s méltatni a valóban szép eredményt. — További mellékleteink elseje azon számos reprodukció egyik igen jeles példánya, melyek *Kossuth Lajos* nagy hazánkfia évszázados születési napja alkalmából készültek. *Kner Izidor* gyomai nyomdatulajdonos úr jóvoltából adjuk e czég nyomdai termékét, a melynek kétszeres értékét kölcsönöz aktualitása, az az idő, midőn egész Magyarország lelkesedéssel emlékezik a mellékletünk ábrázolta nagy történelmi alakra. — Harmadik mellékletünk *Pleitz F. Pál* úr nagybecskereki nyomdájából került ki és úgy a felül elhelyezett levélfejet, mint a lejjebb álló meghívót gondos szedés és tiszta nyomás jellemzi. Látszik, hogy szedő és gépmester is azon, most már gyarapodó kis gárdába valók, kik szaklap-olvasgatások és egy kis körültekintéssel párosult ambícióval képezik és tökéletesítik magukat és ha még nem is érték el azt a fokot, a melyre jogosan törekedhetnek, máris becsülettel állják meg helyüket. Mindkét nyomdafőnök úrnak különben köszönetet mondunk jóakarató támogatásukért.

Az október 5-én megejtendő szakköri *pénztárosi választás* alkalmából, a szakköri házipénztárosok, közös értekezletükön, *Bozsik István* tagtársat jelölték.

Körünk szakköztsége, a választmány megbízásából, felhívást intézett a főnökök, művezetők és mesterszedőkhöz, felkérve őket, hogy lapunkhoz időről-időre mellékleteket adjanak szebb munkáikból. A szakköztsége a megjelent mellékletek legjobbját az év végén díjazza, még pedig a munka szedőjét pályadíjjal, a nyomdát pedig, a honnan a termék kikerült, elismerő oklevéllel. Hiszszük, hogy a lelkes hangú felhívások az illető körökben visszhangra fognak találni.

A Szakkör vigalmi bizottsága a most bekövetkező idény folytatáson kérelemmel fordul a t. tagokhoz, hogy ha valakinek műkedvelő ismerőse van s a hajlandó volna a Kör havi estélyein fellépni, forduljanak a vigalmi bizottság elnökéhez (*Schuster Ágoston*, Pesti Lloyd-könyvnyomda) legkésőbb minden hó elsejéig, hol bővebb felvilágosítást nyerhetnek.

Az Első Magyar Betüöntőde r.-társ. legújabbán egy igen szép betü-garnitúrát és egy nem kevésbé kecses és modern körzet-fajtát bocsátott forgalomba. Az új betüfajt *Divatos Grotesque*-nek nevezi, petit nagyságtól egész canonig (36 pont) hét fokozatban van meg és különösen disz-nyomtatványokhoz kitünően használható.

A másik ujdonság neve *Secessio-körzet*; a most rendkívül divatos és minden nagyobb öntőde által — bár különböző eltérésekkel — produkált Edellinien-körzethez hasonló, bár, miután több figurális részből áll, mint amazok, jóval változatosabb formákban is alkalmazható. Az 53 alakzat sötét és világos darabokban is kapható és külön, vagy együtt egy, két, sőt háromszínű nyomásra is alkalmazatosak. Mindkét ezen eredeti termékét az Első Magyar Betüöntődének, mint modern munkákhoz rendkívül használható, szép dolgokat, ajánljuk hazai nyomdatulajdonosaink figyelmébe.

Újabb nemzetiségi nyomda a fővárosban. Nemrég jelentettük egy román nemzetiségi könyvnyomdának Budapesten történetét létrejöttét, most pedig egy szerb nemzetiségit állított fel *Krnjac A.* szakértés, több szerb pénzes ember segélyével. A nyomda első sorban a szerb irodalmat fogja szolgálni.

Új nyomda a vidéken. *Wesselényi Géza* fővárosi nyomdatulajdonos legközelebb *Hódmezővásárhelyen* állít fel új nyomdát; budapesti üzlete pedig megszűnik működni.

Eszéken új nyomdávalal keletkezett *Eszéki első horvát részvénynyomda* czég alatt, 50.000 korona tőkével. A társaság üzletköre kiterjed nyomdai, könyvkereskedelmi s könyvkötészeti, valamint kiadói vállalkozásokra.

Könyvnyomdai gépek javító-műhelye Budapesten. *König és Bauer* würzburgi gépgyára Budapesten nemrég gépjavitó-műhelyt állított fel, melyet fokozatosan kibővíteni és gyorsajtó-gyárrá fejleszteni szándékozik. A gépjavitó már szeptember elején nyílt meg IX. ker., Köztelek-utca 6. szám alatt és kizárólag csak nyomdai gépek javításával fog egyelőre foglalkozni. Az üzem vezetésével *Benger Gusztáv*, a szakkörökben általánosan ismert kiváló szakember van megbízva.

A könyvnyomdászok és litográfusok negyedik nemzetközi kongresszusa f. évi augusztus hó 16—19-én tartott meg Berlinben. Képviselve voltak Ausztria-Magyarország, Németország, Franciaország, Anglia, Svájc és Dánia. A tárgyalások sorát csupa szervezeti és egyleti ügyek képezték. A legközelebbi kongresszus helyéül Miláno, a nemzetközi titkárság székhelyéül pedig Anglia jelöltetett ki.

A Magyar Iparművészet f. évi IV. füzeté rendkívül gazdag tartalommal most jelent meg. A füzetben *Czakó Elemér* behatóan ismerteti a torinoi kiállítást, a melynek anyagából mintegy nyolczvan kép jól megválogatott szemelvényeket mutat. A székesfővárosi iparrajziskola kiállításáról *Gróh István* érdekes cikkben emlékezik meg s a gondosan szerkesztett rovatok tájékoztatják az olvasót az iparművészet körében előforduló újabb nevezetesebb mozzanatokról. — *Czakó Elemér* cikkéből a bennünket közelebről érdeklő következő érdekes tételt veszünk át: „Oly nagy tömegben s minőségben mutatkozik be itt a német nyomdászat és sokszorosító művészet, hogy hangozatosan figyelmeztet arra, minő nagyszabású és nagy-horderejű feladata van a modern iparművészet terén a grafikának. Az az élénk érdeklődés, a mely Németországban a nyomdászati szép iránt nyilvánul, még talán az angolokénál is általánosabb. Nemcsak a könyvek, de a névjegytől kezdve a programok, czéghirdető kártyák, meghívók stb. mind művésziesek akarnak lenni. És a hogy megbecsülik a hazai régi nyomdászat virágkorából való mintaképek utánzatainak arhaikus báját, épp úgy tudnak e tekintetben lelkesedni a hazai művészek modern irányú alkotásaiért is, még ha azok sokszor a túlzások ösvényei felé kalandoznak is. Olyan művészek mint *Otto Hupp*, *Eckmann*, *Behrens* s olyan kiadók, mint *Drugulin*, *Hirth*, *Koch*, *Julius Hoffmann* stb. fognak

össze a németeknél s az illusztrátorok nagy serege csatlakozik hozzájuk. A Teubner-czég olcsó fal- és iskolai művészi képek forgalomba hozatalát tűzte ki célul; Kampmann, Kallmorgen, Volkmann, Hein, Myrbach, Hans Thoma litografiáit potom 6, sőt 1 márkáért is lehet nála kapni. De még ennél olcsóbb művészi reprodukcióit is árulnak a német osztályon, munkások számára fillérékért adják a régi műrekek sokszorosított képeit. Ezek mellett ott látjuk a Fliegende Blätter, Jugend és Simplificismus című lapok illusztrációit, melyek a becsületes munkát mutatják be nekünk. Látjuk, hogy minden jelentelen reprodukció eredetije egy-egy gondtal készült alkotás. Ilyen művészi és üzleti vállalkozó kedv meg is hozza gyümölcsét s a német könyvműipar és sokszorosító művészet uralmát biztosítja egész Közép-Európában.

A szász királyságban 1901. évben összesen 592 könyvnyomtatási és betűöntödei üzem volt működésben. E számból esik első sorban Lipcse városára és kerületére 215 üzem 10.045 munkással; ezután következnek Drezda 157 üzemmel és 2871 munkással, Chemnitz 101-el, illetve 1441-el, Zwickau 77-el, illetve 1153-al, Bautzen 42 üzemmel és 402 munkással.

Gresser Ármin, bécsi nyomdatulajdonos, augusztus 30-án halt meg 64-ik évében. Gresser valamikor, a hatvanas évek vége felé, művezetője volt a budapesti Heckenast-nyomdának; azután saját üzletet nyitott Kornis Alajos társaságában. A hetvenes évek közepe táján áttelepedett Bécsbe, hol mostanáig nyomdászokodott. Származására nézve porosz ember volt.

Southword János, Angliának ez idő szerinti legtekintélyesebb nyomdászati szakirója, nemrégén meghalt élete 62-ik évében. Pályafutása röviden a következő: Miután atyja nyomdájában kiképezte magát, felszabadulása után az írói pályára lépett; később Spanyolországba ment, mint egy londoni cég képviselője. Onnan Londonba visszatérve, a szakirodalomnak szentelte tehetségét. Utolsó munkája, Historical Printing cím alatt, mely az angol nyomdászatot 1477-től 1901-ig fogja tárgyalni, még az idén jelenik meg.

A Daily Telegraph című angol lapnál nemrégén szedőgépeket állítottak be; az e miatt keresetüktől el-esett szedők közül a korosabbak — számra nézve tizenketten — a lap tulajdonosa részéről heti 1 font sterlingnyi (20 korona) nyugdíjat kapnak.

Ezer korona egy sajtóhibáért. Elérhetetlen célét tűzött ki maga elé egy glasgowi kiadóczég. Egy könyvet akart ugyanis a könyvpiacra hozni, a mely nyomdaitag tökéletes legyen, vagyis teljesen mentes a sajtóhibáktól. Hat tökéletesen jártas korrektort szerződtettek a munkához, a kik órákon keresztül javítottak egy-egy oldalt. Akkor aztán a levonatokat nyilvánosan kifüggesztették s ezer korona volt ígérve annak, a ki egy hibát fölfedez, de senki sem talált egyetlen sajtóhibát. A mikor a könyv megjelent — öt sajtóhiba volt benne.

A celluloidból való nyomtatólemezeknek sajtósága a rugalmasság és tömörség. Az ilyen klisének anyaga nem olyan porózus, mint a milyen például a cinklemezé. Nyomtatásakor arra kell ügyelnünk, hogy a nyomás mentől gyöngébb legyen. Az egyenetlésnek is pusztán csak selyempapírossal szabad történnie s a csirizt nem szabad vastagon kenegetnünk. A festéket a celluloid jobban szedi magára, mint bármely más nyomtatólemez s a róla való nyomás valósággal brilláns. Míg a fémből való nagyobb lemezek nyomásához jelentékeny erő és sok festék szükséges: a celluloidlemezről való nyomtatás csak gyöngéd nyomással történhetik és nagy festékmegtakarítással jár. Tisztításra terpentín vagy benzín a legajánlatosabb, de szükség esetén jó a lúg is. Éterrel

vagy alkohollal semmi esetre sem szabad a celluloidlemez felületét mosogatnunk, mert ezek az anyagok föloldják a celluloidot. E tulajdonságuknak azonban jó hasznát vehetjük a lemez fára ragasztásakor. Ilyenkor, hogy a lemez alsó felülete kissé puha legyen s ennélfogva könnyen ragadjon, nem árt, ha azt alkoholba vagy éterbe mártott ronggyal végigtöröljük. A celluloidlemez alulról való egyenetlésére igen praktikus eljárást követnek most Franciaországban. A lemez képes felületét behengerlik fekete festékkel s aztán világosság elé tartva, az átlátszó lemez hátuljára a megfelelő helyeken aszfaltlakkból olyan vastag réteget ecsetelnek, a minőt az egyenetlés megkíván. Az ecsetelés után halenyvvel ragasztják a lemezt a fára.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

H. K. úrnak Helyben. Az újonnan érkezettet, a mint látni tetszik, besoroztuk, de a régiebbet ez évben már nem kezdetjük, mert oly nagy aktuális tárgyalmazunk van, hogy alig küzdhetünk meg ezekkel is. Talán a jövő év elején. Egyébként erőt és kitartást kívánunk.

Kedvezményes jegyek a Magyar Színházba. A Magyar Színház igazgatósága Körünk megkeresésére a következő, igen mérsékelt helyárakat engedélyezte:

I. erkély 2 kor. — filléres helyet 1 kor. 20 fillérért.
I. " 1 " 60 " " 1 " — "

A jegyek vasárnap és ünnepnapokon nem érvényesek.

Utlványokat (minden helyre külön, darabonként 4 fillérért) csakis a havi nyugta felmutatása mellett kaphatják a Szakkör tagjai *Rencsisovszky Ferencz*nél (VIII. ker., Népszínház-utca 51. I. 1.) és *Novitzky N. Lászlónál* (anyaegylet).

A Szakkör t. tagjait kérjük, hogy mindennemű kondícióváltozást úgy az abba való be-, mint kilépést haladéktalanul adjanak tudtul a Kör pénztárosának, mert csak így kaphatják meg pontosan az őket megillető kiadványokat és meghívókat. Elég erre a célra egy egyszerű levelezőlap.

Németh Ferencz fényképész (IX., Bokréta-utca 23. sz.) a következő, igen mérsékelt árban készít fényképeket a Szakkör tagjai és családjai részére:

Vízit-fénykép...	6 db.	5 K,	12 db.	8 K.
Kis Makart	6 "	9 "	12 "	14 "
Kabinet	6 "	10 "	12 "	18 "
Makart	6 "	15 "	12 "	26 "

Megrendelés alkalmával mindig az utolsó havi nyugtával kell igazolni azt, hogy az illető a Szakkör tagja.

Erdélyi M. cs. és kir. udvari fényképész (Budapest, IV., Ujvilág-utca 2., a Kossuth Lajos-utca sarkán). Szakkörünk tagjainak fényképek készítésénél a következő kedvezményeket adja:

6 db. vízit	fénykép	6 K,	12 db.	10 K.
6 " kis Makart	"	14 "	12 "	24 "
6 " kabinet	"	16 "	12 "	26 "
6 " Makart	"	20 "	12 "	36 "

A midőn e kedvezményt Körünk tagjainak figyelmébe ajánljuk, egyben tudomásul adjuk, hogy a tagság mindenkor az utolsó havi nyugtával igazolandó.

Felelős szerkesztő *Tanay József.* ☉ Főmunkatárs *Firtinger Károly.*
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

Savarese Aniello **Javitott szedőgép**
című, 16587. számú magyar szabadalom tulajdonosa, szabadalmának gyakorlatba vétele céljából belföldi gyárosokkal összeköttestét keres, illetve szabadalmát eladni, vagy gyártási és használati engedélyeket adni kíván. — Felvilágosítással érdeklődőknek szívesen szolgálnak:
Dr. Szilasi és Bernauer
hites szabadalmi ügyvivők
Budapest, VII., Kerepesi-út 32.

Gépmester, a könyvnyomtatás valamennyi ágában járatos, képességeinek megfelelő álláshoz óhajt jutni. Prima-bizonyítványok és minta-munkák rendelkezésre állanak. — Szíves ajánlatok *F. K.* alatt kéretnek e lap kiadóhivatalához.

JULIUS MÄSER (Lipcse) A Mäser-lemezek raktára.
magyarországi képviselője. TELEFON 62—79.

Alapítva 1892-ben.

BLANCO, vizit-, eljegyzési, meghívó-, esketési és menu-kártyák stb., préselt, meritett, arany- vagy ezüstmetszéssel, ugyszinte fehér facettel, a legfinomabb minőségben készítettnek

OCASEK KÁROLY

fényképészeti karton-gyárában

Budapest, VI. ker., Király-utca 26. sz.

Arany- és ezüst-nyomás.

Tömöntöde
FISCHER

ÉS MIKA

Betüöntöde

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCZA 6.

A legkülönbébb czélszerű és divatos

Könyv- és czímbetűkből

nagy választékot tart. — Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva. — Ajánlja szabadalmazott **nyomdai vonalzó-berendezését** táblázat-szedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 korona.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

**CARMINE
HUGÓ**

**GÉP- ÉS SZERSZÁMGYÁRA
BUDAPEST, IX., RÁKOS-U. 11.**

FŐZLET ÉS GYÁR

BÉCS, VII., BURGGASSE 90.

A PÁRISI KIÁLLÍTÁSON GRAND
PRIX-VEL S KÉT ARANYÉREM-
MEL LETT KITŰNTETVE.

ALAPITTATOTT 1878. TELEFON 54—89.

**A GRAFIKAI IPARÁGAK ÖSSZES
SZÜKSÉGLETEINEK RAKTÁRA.**

NYOMDAFESTÉKEK, KENCZÉK ÉS
HENGERANYAG NAGY RAKTÁRA

KAST ÉS EHINGER

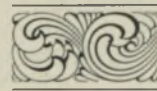
G. M. B. H. STUTTGARTI ÉS
FEUERBACHI GYÁRAIBÓL.

KÉPVISELŐJE: KÖNIG ÉS BAUER, WÜRZBURG

HUGO KOCH, LIPCSE ○○○○

AUGUST FOMM, LIPCSE ○○○○

○○○○○○○○○○○ CZÉGEKNEK

Buch- u Steindruck-Farben-Fabrik

KAST & EHINGER
GmbH
STUTT GART.

Gyári üzemünk felőleli valamennyi, a grafikai szakma számára szolgáló **FESTÉKEK** gyártását, elismert kiváló minőségben.

A cég minden kiállításon, melyen részt vett, ki lett tüntetve, így Párisban is 1900-ban a **grand prix-vel** és két aranyéremmel.

RAKTÁRAK AUSZTRIÁBAN
ÉS MAGYARORSZÁGBAN:

CARMINE HUGÓ
BÉCS, BUDAPEST ÉS PRÁGA.

BÖLE

JÓZSEF

ASZTALOS M.

Van szerencsém tisztelettel értesíteni, hogy a **könyvnyomdai felszerelések** készítésére berendezett **Asztalos-műhelyemet** VIII., Vas-utca 7. sz., 10. ajtó alá helyezem. Szakmában számos éven át szerzett tapasztalataimnál fogva, mint eddig, úgy a jövőben is főtörekvésem lesz t. vevőimet mindenképen kielégíteni. Szükség esetén kérem a fentnevezett új címemet használni.

Regálók s nyomdai szekrények raktáromban mindig vannak.

ÖRMÖS GUSZTAV

UTÓDA

PHOTOCINCOGRAPHIAI-MŰINTÉZET
VII.
BUDAPEST AKACZFA U. 47.

KÉSZÍTI A LEGJOBB
• HLI(HÉKET) •
MINDENFELE NYOMTATVANYHOZ

FAMETSZETEK
HAZON KIVÜLI FELVÉTELEK
JUTANYOS ÁRBAN

Cs. és kir. szab.

HERMANETZI

papírgyár raktára

BUDAPEST

VI., Gyár-utca 64. szám.

Alapított 1829. évben.

Levél-, könyv-, karton-,
nyomda-, író-, rajz-,
boríték-, csomagoló-,
göngy-, itatós-,
szűrle- és min-
dennemű meri-
tett nyomda-
papirok.

Merített író-, okmány-
és könyvpapirok.
PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindennemű lemezek stb.

MÁSOLÓ-,
SELYEM- ÉS
VIRÁGSELYEM-
PAPIROK.

Merített író-, okmány-
és könyvpapirok.
PAPIRZACSKÓGYÁR.
Mindennemű lemezek stb.

SCHÖNTAG GYULA

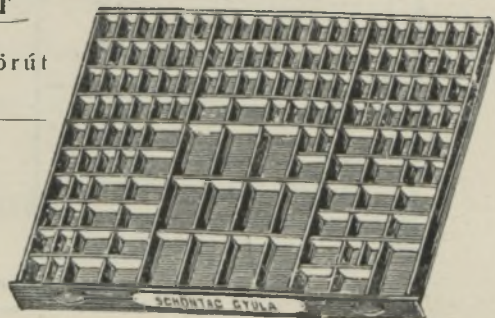
szakasztalos

BUDAPEST

VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-
szekrény 3 frt.
Nagy szekrény
4 frt.

*
Arjegyzék ingyen
és bérmentve.

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Solyom-utca 13.

UNION

FOTOCZINKOGRAFIAI
MINTÉZET

BUDAPEST

AUTOTYPIA
FOTOTYPIA
CHEMIAGRAFIA-
FOTOLITOGRAFIA-
VI. UJ-UTCA 37³²

MINDENMÉŰ CLICHÉK ELKÉSZÍTÉSE
VALAMINT

KÜLÉS BEL FÉNYKÉPFELVÉTEL ÉPÜLETEKRŐL
GYÁRAKRŐL, TÁRGYAKRŐL STB. ESZKÖZÖLTETIK

TELEFON: 295

Államilag kedvezményezett első magyar
könyv- és könyomdai festékgár

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

TELEFON
56-64.

47.004. és 53.406.
számú osztrák-magyar
szabadalmak.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST
IX., Márton-utca 19.

Készít legjobb minőségű ujság-,
illusztráció-, mű-, díszmű- és
mindenféle színes és fekete fes-
tékeket, Patent gelatin-henger-
anyagot. **Szedősorzókat**, iga-
zitható feszítővel, szabad. saját
találmány. Bronzok, kenczék, ko-
romégetés.

KITÜN-
TETÉSEK:

Temesvár 1891. Philip-
popol 1892. Országos
Ipargyűlés 1892.
Milleniumi kiállítás
Budapest 1896.

REPRODUKÁLÓ-MŰINTÉZET

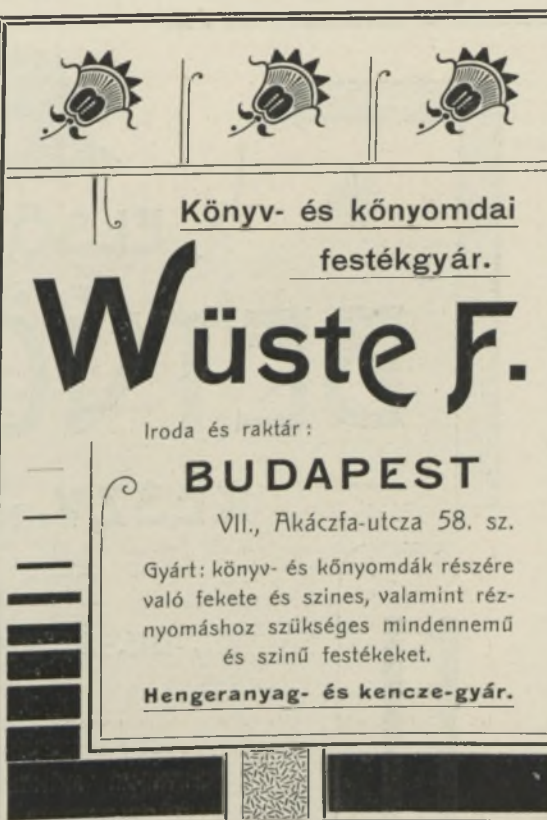
PHOTO-CZINKOGRAFIA

**WOLTITZ
MANFRÉD**

TELEFON 18-99

AUTOTYPIA
PHOTOTYPIA
+ CHEMIGRAFIA
4-SZÍNŰ NYOMÁS
PHOTOLITOGRAFIA

BUDAPEST, VI. KIRÁLY UTCZA 30.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:
BUDAPEST
VII., Akácza-utca 58. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kencze-gyár.

Párisi világkiállítás 1900: Grand Prix.

Monoline-Szedőgépek

a steiri Oesterreichische Waffenfabriks-Gesellschaft

precziziós gyártmánya, a legegyszerűbb,
legolcsóbb és legtökéletesebb szedőgép.

A Monoline-gépek

immár működésben állanak: Bécsben a cs. kir. udvari és államnyomdában, a császári Wiener Zeitung, a Neue Freie Presse, Fremdenblatt, Extrablatt, Steyermühle, St. Norbertus-nyomda, R. v. Waldheim cégű üzemekben; Budapesten a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság intézetében és még egyéb városokban.

Kizárólagos gyártási engedély Ausztria, Magyarország, Szerbia, Románia és Bulgária részére

A. Marklowsky v. Pernstein, WIEN, VI., Wallgasse 26.

ELSŐ MAGYAR
BETŰÖNTŐDE
 RÉSZV.-TÁRSASÁG

BUDAPESTEN
 VI., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZ.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS. ↓		TÖMÖNTÖDE. ↓ ↓ ↓
MECHANIKAI MŰHELY.		ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS. ↓
GALVANOPLASZTIKA. ↓		RÉZLÉNIÁ-GYÁRTÁS. ↓

Egész nyomdai berendezések jutányosan és gyorsan foganatosíthatnak.

Dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

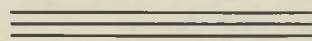
KÖNYV- és CZÍMBETŰKBŐL,

Körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,

továbbá a legkülönbébb ékítményekből és egyéb nyomdai felszerelvényekből.

TELEFON 23—70. SZ.

ÚJDONSÁG
!! EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT
 Czettel és Bendtner szabadalma. ↓

KOSSUTH LAJOS

1802. SZEPTEMBER 19. — 1902. SZEPTEMBER 19.

KÖNYVNYOMDA :: ::
KÖZIG. KIADÓHIVATAL
NAGY :: :: :: :: :: ::
NYOMTATVANYRAKTÁR

PLEITZ FER. PÁL

NAGYBECSKEK

KÖNYVKÖTÉSNET :: ::
LAPKIADÓHIVATAL ::
RUGGYANTA-BÉLYEGZŐ
RAKTÁR :: :: :: :: ::

Nagybecskerek,

MŰSOR:

1. ALKALMI BESZÉD
2. ALKALMISZAVALAT
3. DAL
4. HUMOROS JELENET
5. MAGÁN DALOK
6. SZAVALAT
7. MONOLOG
8. DAL
9. KÖDFÁTYOLKÉPEK
10. VIG MONOLOG
11. TÁNCZ

Világposta. — Konfetti.
Serpentin.

A NAGYBECSKEREKI KÖNYVNYOMDÁSZOK
1902. AUG. 2-ÁN - AZ ELLMER-VENDÉGLŐBEN

GUTENBERG-ÜNNEPÉLYT

RENDEZNEK, MELYRE CZIMZETTET ÉS BECSSES
CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJÁK. :: ::

o o o

SZEMÉLYJEGY 80 FILLÉR. CSALÁDJEGY 2 KORONA 40 FILLÉR.
ELŐRE VÁLTVA : SZEMÉLYJEGY 60 FILL. CSALÁDJEGY 2 KOR.

JEGYEK ELŐRE VÁLTHATÓK : MERSDORF PÉTER UR KERESKEDÉSÉBEN ÉS
PERGER REZSÓ UR DOHÁNYTÖZSDÉJÉBEN.

RÉSZLETES MŰSOR
A PÉNZTARNÁL o

KEZDETE FÉL 9 ÓRAKOR.

o o o o o o o
CZIGÁNY : VÁSZA.

PLEITZ FER. PÁL

NYGYSZERKÉK

KÖNYVTÁRSZ
LAPKIBOZÁS
REGGIZATA
BARTAN

EVATONDA
KIBOZÁS
REGGIZATA
BARTAN

A NYGYSZERKÉK KÖNYVTÁRSZÁRA
1902. ÉVI - AZ ÉLTER-VESEBŐLŐK

NYGYSZERKÉK KÖNYVTÁRSZÁRA
1902. ÉVI - AZ ÉLTER-VESEBŐLŐK

KÖNYVTÁRSZÁRA
1902. ÉVI - AZ ÉLTER-VESEBŐLŐK

KÖNYVTÁRSZÁRA
1902. ÉVI - AZ ÉLTER-VESEBŐLŐK

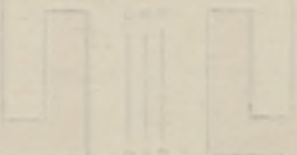
KÖNYVTÁRSZÁRA
1902. ÉVI - AZ ÉLTER-VESEBŐLŐK

KÖNYVTÁRSZÁRA
1902. ÉVI - AZ ÉLTER-VESEBŐLŐK

KÖNYVTÁRSZÁRA

MUSOR

1. ÁRNYÉK
2. ÁRNYÉK
3. PÁL
4. TUDOMÁS
5. MEGYER
6. NYELV
7. NYELV
8. PÁL
9. NYELV
10. NYELV
11. NYELV

Nagy-Becskerek Jokly Lipét. Pleitiz Fer. Pál utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.). Crcsitis I. (hérlő: Seprős Valter).	Piringer János (tulajdonos : Özv. Piringer Jánosné). Szabolcsi Hírlap nyomdája (tulajd.: Székely Imre).	Rózsahegy Kohn József. Salva Károly.	Szegzárd Árva J. Báter János. Lengyel Pál. Ujfalusy Lajos utóda : Molnár Mór.	Tisza-Füred Oldstein L.
Nagy-Enyed Nagyenyedi könyvnyomda és papíráruhágyár r.-t.	Nyitra Huszár István. Iritzer Zsigmond. Löwy Antal Neugebauer Nándor. Reicheles Lipót.	Salgó-Tarján Friedler Ármin. Pollacsek József.	Székelyhid Kohn Sámuel.	Tolna Weltmann Ignác.
Nagy-Kálló Sarkadi József.	Ó-Becse Löwy Lajos.	Sárbogárd Spltzer Jakab	Székely-Keresztúr Szabó Testvérek.	Tolna-Tamási Jeruzsálem Ede.
Nagy-Kanizsa Fischel Filőp. Krausz és Farkas. Wajdics József. Weisz L. és F.	Ó-Kanizsa Brück P. Pál. Schwartz A.	Sárvár Stanz János.	Székelyudvarhely Becsek D. Fia. Betegh Pál.	Torna Füssy és Sztupjár.
Nagy-Károly Róth Károly. Sarkadi Nagy Zsigmond.	Oravicza Kehrer C. Wunder Károly.	S.-A.-Ujhely Hegyalja-könyvnyomda (tul.: Alexander Vilmos). Landesmann M. és Társa. Löwy Adolf. Pannonia-nyomda (tul.: Jurcsó és Ocskay). Zemplén-nyomda (tulajd.: Ehler Gyula).	Székesfehérvár Debreceeni Gyula. Eisler Adolf. Glück Mor. Singer E. Számmer Imre (tulajdonos: Heckenast Kálmán). Számmer Kálmán. Székesfeh. és Vidéke ny.	Török-Kanizsa Brück P. Pál
Nagy-Káta Nagykátai és Monori könyvnyomda Nagy-Kátán (tul.: Molnár S.).	Orosháza Pless N. Veres Lajos.	Sárospatak Ev. ref. főiskola nyomdája (hérlő: Steinfeld Jenő).	Szempcz Fischer Náthánné.	Török-Szent-Miklós Rubinstejn Sándor.
Nagy-Kikinda Gujin V. Pannonia ny. Radák János.	Orsova Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Segesvár Horeth Frigyes. Jördens Testvérek.	Szentcsanak Kecskeméti Szabó Kálmán és Vajda Ernő. Szentcs. és Vidéke ny. Vajda Bálint utóda.	Trencsén Gansel Lipót. Skarnitzl X. Fr.
Nagy-Kőrös Bazsó Lajos. Ottinger Kálmán.	Ó-Széplak Nyitrai gazdas. egyll. ny.	Selmeczbánya Joerges A. özv.	Szent-Endre Schwarz I.	Turóc-Szent-Márton Oasparik J. Magyar nyomda (tulajd.: özv. Moskóczy Ferenczné) Turócszentmártoni nyomda r.-t.
Nagy-Marton Gellis Henrik.	Paks Rosenbaum Miksa E.	Seps-Szent-György Jókai-nyomda r.-t. Móricz István és Vojna J.	Szent-Gotthárd Wellisch Béla.	Új-Arad Mayer Lajos.
Nagy-Mihály Landesmann B.	Pancsova Jovanovics Testvérek. Kohn Samu. Viktória-nyomda. Wittigschlager Károly.	Siklós Harangozó József. Minerva-nyomda (tul.: Klein F.)	Szenicz Bezsó János és Társa.	Újpest Fuchs Antal és József. Krömer Alajos. Salgó és Társa.
Nagy-Röcse Büchler Béla.	Pankota Ifj. Rod József.	Somorja Goldstein József.	Szerecs Schreiber Mór	Új-Verbász Pfiszer József.
Nagy-Szalonta Liebermann Mór. Reich Jakab.	Pápa Goldberg Gyula. Nobel Ármin. Ref. főisk. nyomda. Stern Rezső.	Sopron Berghöfer és Weisz. Breiner E. Petőfi-könyvnyomda (tul.: Zsomhor Géza). Romwaller Alfréd. Röttig Gusztáv. Török és Kremszner. Zollner és Ungár.	Szigetvár Corvina-nyomda. Kozáry Ede.	Újvidék Fuchs Emil és Társa. Hirschenhauser Benő. Hungária-ny. (Friedmann Samu). Ivkovics György. Miletics Szvetozár. Popovics Testvérek.
Nagy-Szeben Drotleff József. Krafft W. Reissenberger Adolf. Tipografia r.-t. Tipografia Archidiecesana.	Pécs Lyceumi nyomda. Pécsi irod. és könyvny. r.-t. Taizs József. Wessely és Horváth.	Stájerlak Hollschätz F.	Szerencs Simon József.	Ungvár Gellis Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés. Unio könyvnyomda
Nagy-Szécsény Glattstein A.	Pécska Ruber István.	Sümeg Horvát Gábor.	Szikszó Blank Simon.	Vác Kir. orsz. fegyintézet ny. Kohn Mór. Mayer Sándor.
Nagy-Szent-Miklós Wiener Náthán.	Perjámos Gatter és Frischmann. Hungária-ny. Pirkmayer Alajos.	Szabadka Bittermann József. Braun Adolf. Kladek István és Társa. Krausz és Fischer. Szabados Sándor.	Szill-Hadad Feln Sámuel.	Vág-Újhely Brück Ignác. Horovitz Adolf. Löwysohn Manó. Steinmann J.
Nagy-Szombat Fiebig József. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Reisz L. Winter Zsigmond.	Petrozsény Figuli Antal.	Szamos-Ujvár Auróra-nyomda (tulajd.: Todoránj Endre). Óbr. kath. egyházmegyei nyomda.	Szolnok Bakos István. Fuchs Lipót és fia. Fuchs Manó. Hay és Grün (Várm. ny.). Jász-Nagykun-Szolnok-megyei Lapok nyomdája (tul.: Vezéry Ödön). Wachs Pál.	Versecz Kehrer Béla. Kirschner Ernő. Veronits József.
Nagy-Szőllős Ugoesai közp. könyvny.	Pozsony Alkalay Adolf és fia. Angermayer Károly. Éder István. Freistadt Mór. Katholikus nyomda. Natali M. Preisak Győző utóda. Westung. Grenzboten ny. (tul.: Simonyi Iván). Wigand K. F.	Szokolca Neumann, Teszlik és Taa.	Szombathely Bertalanffy József. Egyházmegyei könyvny. Oábril Ágoston. Seiler H. utóda: Szele és Breifeld.	Veszprém Dunántúli ny. Egyházmegyei könyvny. Krausz A. Fia. Népakarat nyomdája (tul.: Takáts Sz.). Pósa Endre.
Nagy-Tapolcsány Platzko Gyula. Zhorella Gyula.	Pöstyén Gipsz H.	Szarvas Dolesch és Müller. Sámuel Adolf. Szikes Antal.	Szombathely Bertalanffy József. Egyházmegyei könyvny. Oábril Ágoston. Seiler H. utóda: Szele és Breifeld.	Zala-Egerszeg Breisch Samu. Özv. Tahy Rozália és tsa. Unger Antal. Vágó János.
Nagyvárad Ifj. Berger Sámuel. Déry és Boros. Freund Lajos és Társa. Helyfi László. Hönig I. Láng József. Laszky Ármin. Neumann Vilmos. Panker Dániel. Rákos Vilmos utóda. Sonnenfeld Adolf. Szent László-nyomda r.-t. (hérlő: Csávássy Gyula).	Predmér Links M. utóda: Rosenzweig H.	Szász-Régen Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Szabolcs Stegmann János. Winkler Lajos.	Zala-Szent-Grót Nagy Sándor.
Námészto Schein M.	Putnok Gaertner Ignác.	Szász-Sebes Stegmann János. Winkler Lajos.	Szászváros Minerva-nyomda r.-t. Schäser A. Szászvárosi könyvny. r.-t.	Zenta Beretka Imre. Kabos Ármin. Schwartz Sándor.
Naszód Schwartz Mór.	Püspök-Ladány Deutsch Izrael.	Szatmár Littetzyk Endre. Morvai János. Nagy Lajosné. Pázmány-sajtó. Weinberger Testvérek.	Szeged Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Lajos. Gönczi I. József. Sethulhof Károly. Traub B. és Társa. Várnay Lipót.	Zilah Seres Samu.
Német-Bogán Rosner Adolf.	Ráczkeve Róde I.	Szatmár Littetzyk Endre. Morvai János. Nagy Lajosné. Pázmány-sajtó. Weinberger Testvérek.	Tatabánya Engländer és Társa. Nobel Adolf.	Zólyom Nádossy Testvérek. Schlesinger Ignác. Zólyom és vidéke ny.
Német-Palánka Kristofek József.	Rákospalota Csongrádi (Simonovics) Kornél. Fischer és Deutsch	Szatmár Littetzyk Endre. Morvai János. Nagy Lajosné. Pázmány-sajtó. Weinberger Testvérek.	Temesvár Csanád-egyházmegyei ny. Csendes J. Démagyarorsz. könyvny. Guteberg-ny. Mangold Sándor. Moravetz Gyula. Steger Ernő utóda. Uhrmann Henrik. Unio-könyvnyomda (tul.: Steiner Ferencz). Veres Sámuel.	Zombor Bittermann Nándor és Fia. Kollár József. Oblát Károly.
Nezsider Horváth I.	Resicza Eisler József. Hungaria-könyvnyomda.	Szatmár Littetzyk Endre. Morvai János. Nagy Lajosné. Pázmány-sajtó. Weinberger Testvérek.	Tenke Maár L. Vilmos.	Zsolna Bjel és Jelnek Glasel Samu.
Nyirbátor Friedmann Lipót.	Rimaszombat Lévai Izsó. Náray I. A. Ráhely Miklós.	Szatmár Littetzyk Endre. Morvai János. Nagy Lajosné. Pázmány-sajtó. Weinberger Testvérek.		Zsombolya Wunder Rezső.
Nyiregyháza Bessenrei ny. Jóba Elek.	Rozsnyó Kovács Mihály. Saióvidéki nyomdája (tul.: Herimann I.).	Szeghalom Rlegel Zoltán.		

Az esetleges változásokat kérjük velünk tudatni.

A szakközönség figyelmét teljes mértékben és
múltán felköltik a

Victoria-Werke A.-G., Nürnberg

cég által előállított

szalagnélküli könyvnyomtató gyorsajtók
és hengeres kézi gyorsajtói.

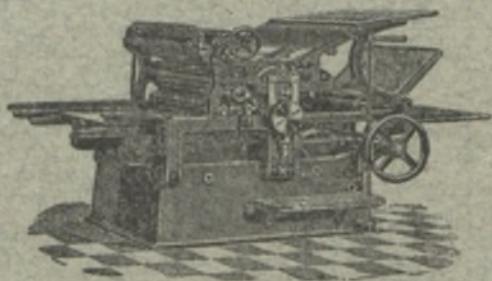
A ki gépeket akar vásárolni, tegye előbb elfogulatlan bírálat tárgyává gyártmányainkat és hozassa meg
magának a részünkre már eddig is kiállított fényes bizonyítványok sorozatát.

KÉPVISELŐNK:

KLEIN JÓZSEF

BUDAPEST, VI.,
Podmaniczky-utca 73.

Utóbbi elfogad megrendeléseket teljes
nyomdai felszerelésekre is, garáncál-
ván annak pontos teljesítését.

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTÖDE, BUDAPEST.

Egyszerű gyorsajtók 2 vagy 4
festékdörzsölő hengerrel. Kétszint
nyomó gépek, 2 festékszerkezettel,
2 vagy 4 festékdörzsölő henger-
rel. Tégelynyomású gyorsajtók.
Önműködő késköszörűlő-gépek.
= Csomagoló- és simító-sajtók. =

HASZNÁLT GYORSSAJTÓK

alaposan kijavítva és átalakítva, jót-
állás mellett jutányos árért eladók.

Papírvágó- és papírfűrő-gépek.
Aranyozó-, dombornyomású- és
kivágó-sajtók. Könyvnyomdai kézi-
sajtók. Tömöntödei berendezések.
Könyvnyomdai gyorsajtók. Transz-
misszió-telepek. Hungária akczi-
densz-gyorsajtók.

KÖRFORGÁSÚ NYOMÓGÉPEK

újságok, könyvek és illusztrált mű-
vek egy- és többszínbeni nyomására,
tökéletesbitett tölcser- és körbenforgó
készhajtogató készülékkel.